



'Aanmeldingsgolf door crisis'?

Analyse van studentenaantallen en studiemotieven 2009-10

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW

Jurriaan Berger
Simon Broek

Projectnummer: B3684

Zoetermeer, 16 april 2010

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	5
1.2	Doel en onderzoeksvragen	5
1.3	Onderzoekopzet en respons	6
1.4	Leeswijzer	8
2	Trends en breuken in aantallen studenten	9
2.1	Aantallen studenten 2006 – 2009	9
2.2	Vooraanmeldingen en instroompeilingen: goede voorspellers?	11
2.3	Mogelijke oorzaken van de groei	12
2.4	Waar zitten de 'extra' studenten?	17
3	Waarom juist nu studeren?	23
3.1	Waarom nu?	23
3.2	Studiemotieven: arbeidsmarkt en economische crisis	24
3.3	Studiemotieven: ontwikkeling en ontplooiing	25
4	Internationale vergelijking	27
4.1	Duitsland	27
4.2	Verenigd Koninkrijk	31
4.3	Vlaanderen	35
4.4	Conclusie	37
5	Conclusies	41
5.1	De onderzoeksvragen beantwoord	41
5.2	Blijvende toename of eenmalige uitschieter?	43
Bijlage 1	Aantal eerstejaars bacheloropleidingen	45



1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

De titel van dit rapport is ontleend aan een krantenkop uit de zomer van 2009 (Metro, 17 augustus 2009). Die kop bevatte geen vraagteken: gebaseerd op een ANP-bericht over een stijging in de vooraanmeldingen voor het hoger onderwijs werd geconcludeerd dat de oorzaak daarvoor in de economische crisis gezocht moest worden. Niet alleen de Metro, ook andere kranten legden dit verband (De Volkskrant: "Dankzij recessie is studeren helemaal in", NRC Handelsblad: "Crisis leidt tot veel aanmeldingen universiteiten"). Universiteiten en hogescholen luidden de noodklok over een verwachte toevloed aan studenten.

Meer dan anekdotische ondersteuning is er echter niet voor dit verband. Bovendien was het de vraag in hoeverre de vooraanmeldingen (die studenten online konden doen via de site Studielink.nl) daadwerkelijk tot meer studenten zouden leiden. En áls er meer studenten zouden komen, waar komen die studenten vandaan en waarom studeren ze juist nu? Is er enige grond voor het veronderstelde verband tussen extra aanmeldingen en de economische crisis? Om dit soort vragen te beantwoorden, mede in reactie op vragen uit de Tweede Kamer, heeft het ministerie van OCW aan Research voor Beleid opdracht gegeven voor een onderzoek.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het onderzoek moet enerzijds inzicht opleveren in de precieze cijfers rond de veronderstelde toename van het aantal studenten, en anderzijds moet licht worden geworpen op de redenen waarom de eventuele stijging heeft plaatsgevonden. Om zowel de cijfers als de motieven in een bredere context te plaatsen, werd ook een korte internationale verkenning op deze twee punten wenselijk geacht in ons omringende landen (Vlaanderen, Verenigd Koninkrijk, Duitsland). Door deze punten te combineren kunnen we iets zeggen over de mate waarin de stijging een trend volgt of een trendbreuk is.

Dit drieledige doel is vertaald in negen onderzoeksvragen:

Feitelijke ontwikkelingen

- 1 Hoe hoog is de stijging van het aantal studenten met een diploma voortgezet onderwijs behaald vóór 2009, blijkend uit de studentenadministratie van de instellingen (de indirecte instroom)?
- 2 Wat is van de groep extra studenten de samenstelling naar achtergrond; nationaliteit, vooropleiding en leeftijd? Is er ten opzichte van vorig studiejaar een toename in het aantal buitenlandse studenten of toename in een andere groep studenten (bijvoorbeeld studenten met een opleiding op mbo-niveau)?
- 3 In welke studierichtingen en studiefase (Bachelor of Master) concentreert de groei van het aantal studenten zich?

Motieven

- 4 Wat is van de groep extra studenten de motivatie om in 2009 te gaan studeren?
- 5 Welk deel van de groep extra studenten is gaan studeren als gevolg van de economische crisis?

Toekomst

- 6 Is er sprake van een incidentele of een structurele toename in studentenaantallen?

Buitenland (feitelijke ontwikkelingen, motieven en toekomst)

- 7 Hoe ziet de studentenontwikkeling eruit ten opzichte van het vorige studiejaar in ons omringende landen (Duitsland, België en Groot-Brittannië)?
- 8 Wat zijn in die landen de voornaamste oorzaken van een eventuele toename daar?
- 9 Wat hebben studenten voordat ze voor een studie kozen in 2009 gedaan (werk, onderwijs, anders)?

De volgende paragraaf beschrijft welke methoden we hebben gebruikt om deze vragen te beantwoorden.

1.3 Onderzoeksopzet en respons

Het onderzoek waarvan dit rapport het eindproduct is, bestaat uit drie hoofdbestanddelen: een bestandsanalyse, een internetenquête en een internationale verkenning.

Bestandsanalyse

De bestandsanalyse is uitgevoerd op het 1cijferHO-bestand, dat DUO aan Research voor Beleid ter beschikking heeft gesteld. Dit bestand bevat de hoofdinschrijvingen in het hoger onderwijs. In de analyses is gebruik gemaakt van de definities die ook in de Referentieramingen van het ministerie worden gebruikt. De uitkomsten hiervan geven antwoord op de vragen naar feitelijke ontwikkelingen: welke groepen studenten zijn relatief sterker gegroeid, en waar komen de eerstejaars vandaan. De (hoofd)inschrijvingsgegevens van de jaren 2006 t/m 2009 worden gebruikt om vast te stellen of er een meerjarige trend is, en waar de situatie in 2009 afwijkt van de voorgaande jaren.

Internetenquête

De internetenquête gaat in op de redenen voor bepaald gedrag van studenten: hetzij dit jaar een studie oppakken na enkele tussenliggende jaren, hetzij 'horizontaal doorstromen' (van hbo-bacheloropleiding naar hbo-bacheloropleiding bijvoorbeeld), hetzij na enkele jaren sinds het diploma voortgezet onderwijs beginnen in het hoger onderwijs. Voor de internetenquête zijn vijf groepen gedefinieerd, die een (op die groep afgestemde) vragenlijst over mogelijke motieven kregen. De groepen zijn als volgt te kenschetsen:

- "mbo-ers": studenten met een mbo-diploma, die in 2009 aan een eerste Bacheloropleiding beginnen.
- "stapelaars": studenten met een diploma Associate Degree, Bachelor of Master, die direct aansluitend een andere opleiding op hetzelfde niveau (AD,B,M) gaan doen.
- "onderbroken ho": studenten die eerder stonden ingeschreven in het hoger onderwijs (ho) in de periode 2001 t/m 2007, geen diploma hebben behaald en sinds 2009 weer zijn ingeschreven.

- "pauze vo-ho": studenten die in 2008 of eerder hun diploma voortgezet onderwijs (vo) hebben behaald, en in 2009 voor het eerst in het hoger onderwijs zijn ingeschreven; deze studenten hebben minimaal een jaar andere keuzes gemaakt (werk, wereldreis).
- "plakkers": studenten die al minstens zes jaar achter elkaar in het hoger onderwijs verblijven.

De vragenlijst voor deze groepen is gemaakt op basis van een korte literatuurstudie en interviews met vijf eerstejaars studenten (waaronder "pauze vo-ho" en "stapelaars" zoals hierboven gedefinieerd).

In totaal zijn 6000 studenten benaderd om mee te doen (1200 per groep). De steekproeven uit deze groepen zijn door DUO getrokken, en de uitnodigingen om mee te doen aan de enquête zijn namens OCW door DUO verzonden. Vervolgens stond de enquête twee weken online; gedurende deze tijd was een mailadres beschikbaar als helpdesk.

Het aantal studenten dat de vragenlijst heeft ingevuld is uiteindelijk 774, de respons was dus 12,9%. Als eerste vraag in de enquête lieten we zien wat we uit de inschrijfgegevens wisten over de student, en we vroegen of dit correct was. Helaas waren 55 van de studenten (0,9%) het niet eens met de typering¹. Deze studenten kregen verder geen vragen meer. De uiteindelijke bruikbare respons ligt daardoor nog iets lager: 719 oftewel 12,0%. De (totale) respons is als volgt verdeeld over de vijf benaderde groepen.

Tabel 1.1 Respons internetenquête naar groep

Groep	Benaderd	Respons	
		Aantal	Percentage
Plakkers	1200	133	11,1%
Pauze vo-ho	1200	157	13,1%
Onderbroken ho	1200	132	11,0%
Mbo-ers	1200	163	13,6%
Stapelaars	1200	189	15,8%
Totaal	6000	774	12,9%

De uitkomsten van de internetenquête geven antwoord op de onderzoeksvragen 4 en 5.

Internationale verkenning

Omdat Research voor Beleid regelmatig internationaal (onderwijs)onderzoek doet, hebben we een netwerk van lokale partners in alle EU-landen die snel en gericht bepaalde informatie kunnen leveren. Op basis van de informatie van deze lokale partners en eigen literatuurstudie kunnen we antwoord geven op onderzoeksvragen 7, 8 en 9.

Deze drie onderzoeksmethoden combinerend kunnen we ons aan een voorspelling wagen over de mate waarin de stijging van studentenaantallen structureel is (onderzoeksvraag 6).

¹ Uit nadere studie van de query's die DUO hanteerde bleek dat zij in tegenstelling tot gevraagde specificaties ook wo-bachelors die een wo-master zijn gaan doen hadden meegerekend. Dat verklaart een deel van de nonrespons: in de visie van veel studenten horen wo-bachelor en wo-master als logisch vervolg bij elkaar.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport volgt de verschillende groepen onderzoeksvragen in de volgorde waarin ze gesteld zijn: het tweede hoofdstuk gaat over feitelijke ontwikkelingen (en enigszins over de toekomst), hoofdstuk drie behandelt motieven om (juist nu) te studeren, en hoofdstuk vier verkent de landen om ons heen op deze punten. In het vijfde hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies beknopt op een rij gezet, en wordt iets langer ingegaan op de nabije toekomst.

2 Trends en breuken in aantallen studenten

2.1 Aantallen studenten 2006 – 2009

Totaalaantallen studenten en ontwikkeling

Om zicht te geven op hoe de aantallen studenten zich hebben ontwikkeld in de afgelopen jaren, geeft tabel 2.1 een overzicht van de totale aantallen voor het hbo en het wo, uitgesplitst naar types opleidingen: bachelor en master (en in het wo ongedeeld en postmaster).

Tabel 2.1 Totaal aantal studenten hbo en wo, 2006 t/m 2009

	2006	2007	2008	2009
Hbo bachelor	352.782	361.444	370.784	389.125
Hbo master	13.013	12.415	12.091	13.085
Totaal hbo	365.795	373.859	382.875	402.210
Wo bachelor	133.794	139.399	145.652	155.602
Wo master	41.259	52.274	59.545	65.707
Wo ongedeeld	31.117	18.625	12.905	9.236
Wo postmaster	1.041	1.083	1.102	1.293
Totaal wo	207.211	211.381	219.204	231.838

In absolute zin zien we dat het hbo bijna 20.000 studenten meer heeft dan vorig jaar, en het wo ruim 12.000. Omdat de bachelorstudenten verreweg de grootste groep zijn, dragen die het meeste bij aan deze groei: ruim 18.000 meer hbo-bachelorstudenten en bijna 10.000 meer in het wo.

In de tabel is ook te zien dat zowel hbo als wo al enige jaren groeien, maar dat de groei tussen 2008 en 2009 substantieel hoger ligt dan die in de jaren ervoor.

Deze groei kunnen we inzichtelijker maken door deze relatief te beschouwen, dus niet in absolute aantallen maar in percentages. Tabel 2.2 geeft de procentuele groei tussen twee opeenvolgende jaren voor de groepen studenten uit tabel 2.1.

Tabel 2.2 Ontwikkeling van studentenaantallen hbo en wo, verschillen per jaar in procenten, 2006 t/m 2009

	06→07	07→08	08→09
Hbo bachelor	2,5%	2,6%	4,9%
Hbo master	-4,6%	-2,6%	8,2%
Totaal hbo	2,2%	2,4%	5,0%
Wo bachelor	4,2%	4,5%	6,8%
Wo master	26,7%	13,9%	10,3%
Wo ongedeeld	-40,1%	-30,7%	-28,4%
Wo postmaster	4,0%	1,8%	17,3%
Totaal wo	2,0%	3,7%	5,8%

Deze tweede tabel laat nog duidelijker zien dat de groei in de bacheloraantallen tussen 2006 en 2008 jaarlijks nagenoeg gelijk was, en in 2009 fors hoger. Anderzijds is de relatieve groei bij de masteropleidingen sterker: 8,2% voor hbo-masters en 10,6% voor wo-masters.

In de bacheloropleidingen was tussen 2006 en 2008 al sprake van een lichte stijging en is die stijging in 2009 wat sterker dan de jaren ervoor; we zouden van een 'lichte trendbreuk' kunnen spreken.

De sterke groei bij wo-masters, vooral in de jaren vóór 2009, heeft te maken met de overgang naar het bachelor-master-stelsel, waardoor enkele oude ongedeelde opleidingen worden omgezet in bachelor- en masteropleidingen; we zien ook dat het aantal studenten in ongedeelde opleidingen sterk afneemt.

Een échte trendbreuk, een daling van twee jaar die wordt omgezet in een stijging, vinden we bij hbo-masters: het aantal studenten in 2009 is hier na enkele procenten per jaar gedaald te zijn weer rond het niveau van 2006.

Eerstejaars

Tot nu toe beschouwden we de totale populatie studenten. Een eerste begin van een verklaring is om vast te stellen in hoeverre deze groei van studenten eerstejaars zijn. Om te bepalen wie eerstejaars is, gebruiken we de definities uit de Referentieramingen¹, die het ministerie van OCW jaarlijks publiceert. In tabel 2.3 staan de aantallen eerstejaars in het hbo en wo, en de relatieve ontwikkeling van jaar tot jaar in procenten.

Tabel 2.3 Aantallen eerstejaars en ontwikkeling daarvan, 2006 t/m 2009

	Aantal				Ontwikkeling		
	2006	2007	2008	2009	06→07	07→08	08→09
Hbo (voltijd)	80.894	82.953	84.769	90.150	2,5%	2,2%	6,3%
Hbo-deeltijd	13.577	12.877	13.456	13.989	-5,2%	4,5%	4,0%
Wo	42.650	44.751	46.960	52.043	4,9%	4,9%	10,8%

Het beeld van de aantallen eerstejaars lijkt op wat we hiervoor al zagen: 2009 vertoont een veel sterkere stijging dan in de jaren ervoor. In het wo is die stijging tweemaal zo hoog als de jaren ervoor, in het hbo-voltijd zelfs bijna driemaal. Alleen de hbo-deeltijdopleidingen groeien qua eerstejaars vrijwel even snel als het jaar ervoor.

Als we de gegevens uit tabellen 2.1 en 2.3 vergelijken, kunnen we concluderen dat de stijging van de totale studentenpopulatie tussen 2008 en 2009 in het hbo voor grofweg 30% en in het wo voor ongeveer 40% te verklaren is uit een stijging van eerstejaars. De aantallen eerstejaars zijn sterker gestegen dan de totale studentenpopulatie, maar naast extra eerstejaars is er dus sprake van meer studenten 'met een studieverleden' in hbo en wo, hetzij in andere opleidingen of instellingen, hetzij in dezelfde opleiding of instelling. Dit wordt nader onderzocht in paragraaf 2.3.

¹ Een eerstejaars in het wo is gedefinieerd als iemand die nooit eerder in het wo was ingeschreven. Voor hbo-bachelors geldt een eerstejaars als iemand die nooit eerder in het hbo ingeschreven was, en voor hbo-masters dat iemand nooit eerder specifiek in de *master* was ingeschreven. Binnen het hbo wordt onderscheid gemaakt tussen voltijd- (incl. duaal) en deeltijd-studenten.

Conclusies

Er is inderdaad sprake van een stijging van de studentenaantallen in 2009 ten opzichte van 2008. Ook is deze stijging sterker dan voorgaande jaren: het totale hbo is 5% gegroeid, het wo 5,8%. Ongeveer 30% van deze stijging in het hbo en 40% in het wo komt voort uit eerstejaars; hier is de groei dus nog wat sterker. In relatieve zin zijn de aantallen masterstudenten het sterkst gestegen, maar deze sterke groei is al meerdere jaren gaande en vormt geen trendbreuk. De 'extra groei' die (iets) groter is dan voorgaande jaren, zien we in de bacheloropleidingen.

2.2 Vooraanmeldingen en instroompeilingen: goede voorspellers?

Vooraanmeldingen

De eerste alarmberichten over een grote toestroom van studenten kwamen naar buiten in de zomer van 2009 op basis van de *vooraanmeldingen*. Studenten kunnen zich via de website Studielink.nl aanmelden. Daarbij doen zij een verzoek tot inschrijving (vti) dat, als het geaccepteerd is door de betreffende hogeschool of universiteit, wordt omgezet in een inschrijving. De aantallen geaccepteerde inschrijvingen in hbo en wo (met peildatum week 39, eind september) zijn als volgt.

Tabel 2.4 Vooraanmeldingen (week 39) in hbo en wo, 2008 en 2009

	2008	2009	Stijging 08 → 09
Hbo	118.559	132.889	12%
Wo	46.275	59.432	28%

Ten opzichte van de daadwerkelijke aantallen eerstejaars (tabel 2.3) komen deze aantallen in 2009 minder overeen dan in 2008.

In 2008 was het verschil tussen vooraanmeldingen en daadwerkelijk aantal voor het hbo 21% en voor het wo -1,5%. In 2009 werden de verschillen groter, met name in het wo: voor het hbo waren er 28% meer vooraanmeldingen dan eerstejaars in het hbo, en voor het wo 14%. De voorspelde stijging van aantallen eerstejaars is dan ook kleiner geweest dan op basis van de gegevens van Studielink voorspeld werd (laatste kolom van tabel 2.4).

Instroompeilingen

Tussen de vooraanmeldingen en de definitieve cijfers in het bestand 1cijferHO (waarvan gebruik gemaakt is voor dit rapport) zit nog één stap: de instroompeiling, die de brancheorganisaties HBO-raad en VSNU houden onder hun leden, respectievelijk hogescholen en universiteiten. De uitkomsten daarvan werden in november 2009 door beide organisaties gepubliceerd.

De HBO-raad meldde dat

- het aantal eerstejaars met 6,3% toenam;
- het totaal aantal studenten aan hogescholen met 4,4% ofwel 16.700 studenten toenam tot iets boven de 400.000.

Het eerste getal komt overeen met de stijging van het daadwerkelijke aantal eerstejaars in het hbo. Het totaal aantal studenten is inderdaad tot boven de 400.000 gestegen, met nog iets meer dan de gerapporteerde 4,4%.

De VSNU rapporteerde een stijging van 12% van het aantal nieuwe studenten in het wo. Dit is een lichte overschatting ten opzichte van de werkelijke stijging (10,8%) maar zit daar dicht bij.

Conclusies

De brancheorganisaties zitten dus dicht bij de uiteindelijke cijfers met hun instroompeilingen. Studielink is vooralsnog geen goede voorspeller; de 'overschattingsfactor' ten opzichte van het aandeel eerstejaars steeg tussen 2008 en 2009, met name in het wo. Daarom kan nu (nog) geen factor worden berekend om in de komende jaren een goede schatting te maken van het daadwerkelijk aantal studenten op basis van de vooraanmeldingen.

In dat opzicht werd in de zomer van 2009 de noodklok te vroeg geluid. Er is zeker een stijging van studentenaantallen, die ook beduidend hoger is dan verwacht: de referentieramingen die het ministerie van OCW publiceert ging uit van een stijging van het totaal aantal studenten in het hbo van 2% en het wo van 4% (excl. groen onderwijs). Die stijging is in beide gevallen 2 á 3 procentpunt hoger gebleken. De sterke stijging van eerstejaarsaantallen die op basis van vooraanmeldingen werd voorspeld (28% in het wo) is echter uitgebleven. Het echte aantal studenten ligt tussen de onderschatting van de referentieraming en de overschatting van de vooraanmeldingen in, dichtbij de cijfers die VSNU en HBO-raad op 9 november 2009 publiceerden.

2.3 Mogelijke oorzaken van de groei

De studentenpopulatie is niet homogeen. Er zijn allerlei verschillen die behulpzaam kunnen zijn bij het verklaren van de sterkere toename van het aantal studenten dan voorgaande jaren. In deze paragraaf analyseren we vier variabelen in dit verband: nationaliteit, vooropleiding/demografie, inschrijvingsduur/leeftijd en geslacht.

Nationaliteit

Een mogelijke verklaring voor een sterke stijging is een stijging van het aandeel buitenlandse studenten. Immers, bij een gelijkblijvende in- en doorstroom van Nederlandse studenten kunnen extra buitenlandse studenten het verschil maken. Zouden in 2009 meer eerstejaars studenten uit bijvoorbeeld de buurlanden Duitsland en België zich hebben aangemeld?

De volgende tabel geeft de aantallen eerstejaars studenten in 2006 t/m 2009 naar nationaliteit (voor nationaliteiten met meer dan 100 eerstejaars), met de procentuele stijging tussen 2008 en 2009 voor iedere groep. De groepen zijn gesorteerd op aantallen eerstejaars in 2009, met de grootste groepen bovenaan.

Tabel 2.5 Aantal eerstejaars studenten naar nationaliteit (voor groepen met >100 eerstejaars) 2006 t/m 2009

Nationaliteit	2006	2007	2008	2009	2008 -> -09
Nederlandse	123.773	125.458	128.028	136.452	6,6%
Duitse	5.261	6.044	6.947	6.312	-9,1%
Onbekend	74	82	142	3.619	2449%
Chinees	1.008	1.117	1.296	1.432	10,5%
Belgische	571	652	623	608	-2,4%
Bulgaarse	200	380	490	457	-6,7%
Turkse	216	265	362	405	11,9%
Roemeense	88	182	295	334	13,2%
Franse	388	361	418	332	-20,6%
Griekse	304	284	344	316	-8,1%
Poolse	342	296	303	311	2,6%
Indonesische	327	423	372	306	-17,7%
Italiaanse	239	257	286	305	6,6%
Marokkaanse	147	186	187	276	47,6%
Spaanse	332	321	339	260	-23,3%
Britse	217	260	250	257	2,8%
Amerikaanse (VS)	226	243	235	231	-1,7%
Indiase	127	131	158	175	10,8%
Surinaamse	120	115	192	173	-9,9%
Iraanse	101	142	157	168	7,0%
Russische	148	156	203	162	-20,2%
Hongaarse	124	151	165	156	-5,5%
Portugese	106	99	133	132	-0,8%
Litouwse	41	48	95	115	21,1%
Letse	57	51	70	103	47,1%

We zien een enorme stijging van het aantal eerstejaars waarvan de nationaliteit onbekend is, en tegelijk een daling (tegen de trend van 2006 -2008) van het aantal Duitse studenten. Dat doet vermoeden dat in de 'onbekend' groep Duitsers relatief sterk zijn vertegenwoordigd. Maar we kunnen vanwege de grote groep 'onbekend' dus geen conclusie trekken over de precieze toe- of afname van aantallen buitenlandse eerstejaars studenten.

Vooropleiding en demografie

Een mogelijke aanwijzing voor een verband met recessie vormt het patroon van inschrijvingen naar vooropleiding. Als iemand immers kan kiezen tussen een kleine kans op een baan bij een slecht economisch getij, of een studie waarmee die kans groter wordt, is dat tweede mogelijk aantrekkelijker. Als er dus meer mensen zijn die doorstromen van mbo naar hbo, kan dat wijzen op een verband met de recessie. Anderzijds kan vooropleiding een rol spelen doordat eenvoudigweg de demografie zodanig is dat de 'lichting' vo-gediplomeerden wat groter dan voorgaande jaren is.

Uit het 1cijferVO-bestand¹ zijn de volgende gegevens over het aantal diploma's afkomstig.

¹ Randtotalen ter beschikking gesteld door DUO.

Tabel 2.6 Aantal gediplomeerden mbo4, havo, vwo per jaar, 2006 t/m 2009¹

	2006	2007	2008	2009
Havo	40.757	42.322	44.154	44.128
Vwo	30.566	31.510	33.808	35.385
Mbo4	42.159	43.550	44.267	44.359

We zien dat er een geleidelijke ontwikkeling is naar meer gediplomeerden in de afgelopen jaren, waarbij het aantal diploma's in het havo iets gedaald is in 2009 t.o.v. 2008, en in het vwo relatief sterk is gestegen. Met deze gegevens en de vooropleidingsgegevens uit 1cijferHO kunnen we vaststellen hoeveel van deze gediplomeerden direct aansluitend (dus na de zomer waarin zij hun vo-diploma behalen) verder gaat in hbo resp. wo.

Tabel 2.7 Directe doorstroming vo – ho, 2006 t/m 2009 (percentage van vo-gediplomeerden)

	2006	2007	2008	2009
Naar hbo vanuit:				
Havo	79,1%	79,1%	78,7%	80,5%
Vwo	14,3%	14,2%	13,3%	14,1%
Mbo4	53,8%	52,0%	50,0%	52,6%
Naar wo vanuit:				
Vwo	73,2%	73,1%	72,7%	73,3%

We zien dat de directe doorstroming naar het hbo (vanuit zowel havo als vwo en mbo) en het wo daalde tot 2008 en in alle categorieën weer steeg in 2009. Vanwege die eerdere daling zit de doorstroming nu weer ongeveer op het niveau van 2006. Daaruit kunnen we concluderen dat het na enkele jaren nu weer iets gangbaarder is om direct na het vo in het ho in te stromen. Het niveau van doorstroming is in 2009 ongeveer even hoog als in 2006, toen van recessie geen sprake was. De vraag is dus of deze 'koerscorrectie' als een verband met de recessie gezien kan worden. Uit demografische gegevens gecombineerd met de stijging van directe doorstroming kunnen zo'n 2000 extra eerstejaars hbo en 1200 extra eerstejaars wo worden verwacht.

Omgekeerd kijkend, naar de vooropleiding van de populatie eerstejaars, zien we dat in het hbo 4% meer eerstejaars met havo-achtergrond zijn, 7% meer eerstejaars met mbo-achtergrond en maar liefst 11% meer eerstejaars met vwo-achtergrond. Een deel van de 'extra stijging' in het hbo tussen 2008 en 2009 is dus te verklaren door de instroom uit het mbo en het vwo.

Hoe zit het met de indirecte doorstroming? Is er minder sprake van 'pauze' tussen voortgezet en hoger onderwijs, zoals *de Volkskrant* kopte op 18 augustus 2009: 'De afgestudeerde vwo'er veroorlooft zichzelf geen lummeljaar maar stroomt meteen door'?

Tabel 2.8 geeft de totale indirecte instroom voor de eerstejaars weer als percentage van alle eerstejaars in het ho, en het percentage met een 'gat' van één jaar tussen vo en ho.

¹ Voor mbo4 betreft dit diploma's uit het gehele kalenderjaar, voor havo en vwo diploma's die in de zomer van dat jaar zijn behaald.

Tabel 2.8 Indirecte instroom en 'gat van één jaar', hbo en wo, percentages eerstejaars 2006 t/m 2009

	2006	2007	2008	2009
Hbo totale indirecte instroom	26,8%	25,8%	27,4%	29,4%
één jaar tussen vo en hbo	9,9%	10,5%	11,3%	12,6%
Wo totale indirecte instroom	38,0%	37,4%	36,0%	38,3%
één jaar tussen vo en wo	11,5%	11,6%	11,9%	12,4%

We zien dat het aandeel indirecte instroom van de eerstejaars in de afgelopen jaren steeg, behalve in het wo (vanwege de definitie van eerstejaars vallen ook hbo-ers die in het wo verder studeren onder indirecte instroom). De groei is in 2009 in alle gevallen sterker dan in voorgaande jaren. Als we specifiek naar de groep gaan die één tussenjaar heeft gehad tussen vo en ho, dan blijkt ook die groep in 2009 wat sterker te zijn gegroeid dan in de jaren ervoor, maar de verschillen zijn klein.

Als we de gegevens over directe en indirecte doorstroming combineren, kunnen we het volgende concluderen: de stijging van 2008 naar 2009 heeft te maken met enerzijds een wat grotere directe doorstroming en anderzijds een grotere instroom van studenten die het jaar daarvoor of nog eerder al een vo-diploma hadden behaald (waaronder ook hbo-ers die na afstuderen verder gaan in het wo). Tezamen zorgen deze stromen voor ongeveer 2/3 van de totale stijging in eerstejaars, waarbij in het wo de demografie (meer vwo-diploma's) iets meer bijdraagt dan in het hbo. Het overige derde is voor het overgrote deel¹ buitenlandse studenten; dit is namelijk de groep die geen Nederlands havo-, vwo- of mbo-diploma heeft.

Inschrijvingsduur en leeftijd

We concludeerden in paragraaf 2.1 al dat de eerstejaars maar ongeveer 30%(hbo) resp. 40%(wo) van de totale groei tussen 2008 en 2009 verklaren. Een belangrijk deel van de groei komt dus uit studenten die al een 'studiegeschiedenis' in het hoger onderwijs hebben. Daarom bezien we nu in hoeverre de gemiddelde leeftijd van studenten en het aantal inschrijvingsjaren in het hoger onderwijs zijn veranderd in 2009 ten opzichte van 2008.

Op grond van de leeftijd van studenten vinden we geen aanwijzing voor meer 'eeuwige studenten'. De gemiddelde leeftijd in zowel hbo als wo is namelijk tussen 2006 en 2009 licht gedaald, in het hbo van 23,5 naar 23,4 jaar en in het wo van 23,3 naar 23,0 jaar.

Maar leeftijd zegt niet alles. Het aantal inschrijvingsjaren is een betrouwbaarder maat voor de vraag in hoeverre er meer studenten 'blijven plakken', mogelijk als gevolg van de arbeidsmarktomstandigheden.

Tabel 2.9 geeft de percentages van het totale aantal hbo-ers en wo-ers die langer dan vijf jaar zijn ingeschreven (verdeeld in 5-6 jaar en langer in hbo en 5-7 en langer in wo).

¹ Uitzondering zijn enkele colloquia docta, maar dit is een verwaarloosbaar kleine groep vergeleken met het aantal buitenlandse vooropleidingsdiploma's.

Tabel 2.9 Studenten met lange inschrijvingsduur, hbo en wo 2006 t/m 2009, percentages van totaal hbo resp. wo

	2006	2007	2008	2009
Hbo:				
5e-6ejaars	13,3%	13,6%	13,9%	14,1%
7+ jaar	6,3%	6,6%	6,9%	7,0%
Wo:				
5e-7ejaars	25,1%	24,7%	24,6%	24,3%
8+ jaar	8,8%	8,1%	8,1%	7,9%

We vinden geen aanwijzing voor een substantiële groei in het aantal 'eeuwige studenten' met lange inschrijfduren. In het hbo is het aandeel studenten met 5 of meer inschrijfjaren licht gestegen (net als voorgaande jaren). In het wo is dit aandeel juist gedaald, en ook dat is een trend die al enige jaren gaande is. We concluderen daarmee dat extra groei tussen 2008 en 2009 naast eerstejaars te vinden is bij tweede-, derde- en vierdejaars, maar niet in het aantal 'eeuwige studenten'.

Geslacht

Tot slot bekijken we de variabele geslacht. Zijn er veranderingen in de verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke studenten?

Tabel 2.10 Eerstejaars en totale studentenpopulatie naar geslacht, hbo en wo 2006 t/m 2009

	2006	2007	2008	2009
Eerstejaars hbo:				
Mannen	45,9%	45,8%	45,6%	46,3%
Vrouwen	54,1%	54,2%	54,4%	53,7%
Totaal hbo:				
Mannen	47,7%	47,7%	47,6%	47,7%
Vrouwen	52,3%	52,3%	52,4%	52,3%
Eerstejaars wo:				
Mannen	47,4%	47,4%	47,1%	47,6%
Vrouwen	52,6%	52,6%	52,9%	52,4%
Totaal wo:				
Mannen	49,6%	49,2%	48,9%	48,8%
Vrouwen	50,4%	50,8%	51,1%	51,2%

We zien in de totale studentenpopulatie weinig verandering in het aandeel mannen en vrouwen. Onder de eerstejaars is er wél een kleine trendbreuk: zowel in het hbo als in het wo zien we in 2009 relatief iets meer mannen die een studie beginnen. De fluctuaties zijn echter klein, en kunnen deels verklaard worden door de variaties in het aandeel mannen en vrouwen in vooropleidingen (havo en vwo).

Conclusies

Er zijn verschillende factoren die samenhangen met de sterkere groei van de studentenpopulatie in 2009. Geen van deze factoren verklaart meer dan ongeveer 1/3.

- Vooropleiding/demografie: er zijn in de afgelopen jaren steeds iets meer gediplomeerden uit het vo, het aandeel dat direct doorstroomt naar het ho is in 2009 groter dan in 2008, én in 2009 begonnen wat meer indirecte instromers (met één of meer jaren tussen vo en ho).
- Leeftijd/inschrijvingsduur: deze factor lijkt weinig van invloed, in de zin dat de gemiddelde leeftijd in het ho iets is gedaald, en het aantal studenten met lange inschrijvingsduren ook. Wel zien we een toename van de overstap hbo-wo.
- Geslacht: onder de eerstejaars zien we een kleine toename van het aandeel mannen.

2.4 Waar zitten de 'extra' studenten?

Nu we van een aantal variabelen het verband met de studentenaantallen hebben vastgesteld, kunnen we kijken waar in het hoger onderwijs de groei sterker is dan elders. Het begrip 'extra student' is in individuele zin problematisch: immers, wie is 'extra' en wie niet? Maar als we alleen naar het aantal kijken, kunnen we dit begrip wel hanteren. 'Extra studenten' verwijst dan naar de groei in het aantal.

Sector en opleidingsvorm

We beginnen de analyses op mesoniveau, namelijk sector/HOOPgebied. Maken sommige sectoren een sterkere groei door dan andere? Het antwoord hierop is te vinden in tabel 2.11. De ontwikkeling tussen 2008 en 2009 wordt zowel in absolute aantallen als in procenten weergegeven.

Tabel 2.11 Studentenpopulatie naar sector, hbo en wo 2006 t/m 2009, stijging 2008-09 absoluut en relatief

	2006	2007	2008	2009	Stijging 08 → 09	
					absoluut	relatief
Hbo:						
Overstijgend	0	0	0	361	361	nvt
Onderwijs	69.732	67.254	64.804	66.694	1.890	2,9%
Landbouw	8.137	7.855	7.912	8.352	440	5,6%
Techniek	57.802	58.729	60.176	62.986	2.810	4,7%
gezondheidszorg	31.332	32.291	34.264	35.651	1.387	4,0%
Economie	129.844	135.569	140.885	148.497	7.612	5,4%
Gedrag & maatschappij	52.270	55.157	57.463	61.951	4.488	7,8%
Taal & cultuur (kunst)	16.678	17.004	17.371	17.718	347	2,0%
Totaal	365.795	373.859	382.875	402.210	19.335	5,0%
Wo:						
Overstijgend	0	0	0	181	181	nvt
Onderwijs	1.041	1.083	1.102	1.293	191	17,3%
Landbouw	4.479	4.713	5.161	5.686	525	10,2%
Natuur	15.337	16.044	16.854	18.023	1.169	6,9%
Techniek	26.218	26.661	27.700	29.118	1.418	5,1%
gezondheidszorg	27.934	28.542	29.560	30.215	655	2,2%
economie	31.779	32.167	33.994	36.894	2.900	8,5%
Recht	26.253	26.505	27.079	28.132	1.053	3,9%
Gedrag & maatschappij	43.348	44.205	45.215	48.033	2.818	6,2%
Taal & cultuur	30.822	31.461	32.539	34.263	1.724	5,3%
Totaal	207.211	211.381	219.204	231.838	12.634	5,8%

We zien dat de studentenaantallen in *alle* sectoren zijn gestegen; er zijn geen sectoren die niet 'geprofiteerd' hebben van de groei van studentenaantallen tussen 2008 en 2009.

In het hbo is alleen gedrag en maatschappij (sociaal-agogische opleidingen) meer dan anderhalf maal het gemiddelde gegroeid in studentenaantallen. In absolute aantallen draagt de stijging van het aantal studenten in de sector economie echter meer bij aan de totale stijging.

In het wo zijn er drie relatieve uitschieters: onderwijs (universitaire lerarenopleidingen), landbouw en economie stegen allen met 10% of meer. Daarbij is de stijging in onderwijs in absolute aantallen zeer klein, en de stijging in landbouw min of meer trendmatig. De groei van de sector economie is duidelijk groter dan afgelopen jaren. De stijging van het aantal studenten in deze sector is verantwoordelijk voor ongeveer een kwart van de totale stijging in het wo.

Vervolgens kijken we naar de opleidingsvorm: is de groei zichtbaar in zowel voltijds als deeltijds en duale opleidingen?

Tabel 2.12 Aantallen voltijds, deeltijds en duale studenten, hbo en wo 2006 t/m 2009

	2006	2007	2008	2009	08→09
Hbo:					
Voltijds	292.195	301.004	309.236	326.130	5,5%
Deeltijds	61.752	61.098	61.490	63.734	3,6%
Duaal	11.848	11.757	12.149	12.346	1,6%
Wo:					
Voltijds	194.080	199.182	207.492	220.033	6,0%
Deeltijds	12.848	11.842	11.311	11.455	1,3%
Duaal	283	357	401	350	-12,7%

De tabel laat zien dat de stijging van het aantal studenten tussen 2008 en 2009 het sterkst is in de voltijdsopleidingen. De hbo-deeltijdopleidingen zien echter ook een groei die duidelijk afwijkt van de trend in de jaren ervoor.

Opleidingen

Als we verder inzoomen vanuit de sectoren, komen we op het niveau van opleidingen. Er zijn honderden opleidingen in het hbo en wo, die allemaal hun eigen ontwikkeling in studenten-aantallen doormaken, soms tegengesteld aan de groei die de sector als geheel doormaakt. We hebben geanalyseerd welke bacheloropleidingen opvallend sterk stijgen. Daaronder verstaan we opleidingen die meer dan 2x zo sterk zijn gegroeid in het aantal eerstejaars als het gemiddelde voor hbo respectievelijk wo. Deze groep is gecorrigeerd voor schijn-groei, die ontstaat als opleidingen onder een andere naam verder gaan, of als een sterk verwante opleiding is gesloten in 2009. In het wo kwam dit vaak voor; zo veranderde de opleiding 'Nederlands Recht' op 5 universiteiten in 2009 in 'Rechtsgeleerdheid', waardoor die opleiding (die al aan 4 andere universiteiten werd aangeboden) ineens een sterke stijging liet zien in het aantal eerstejaars. Meer details zijn opgenomen in bijlage 1, het complete overzicht van aantallen eerstejaars voor alle bacheloropleidingen in het hoger onderwijs tussen 2006 en 2009.

Tabel 2.13 geeft het overzicht van de 'echte' stijgers in hbo en wo, voor opleidingen met minimaal 250 (wo) resp. 500 (hbo) eerstejaars in 2009.

Tabel 2.13 Bacheloropleidingen met sterkste stijging aantal eerstejaars tussen 2008 en 2009, hbo en wo

Naam opleiding	2006	2007	2008	2009	08 -> 09
Hbo:					
Hbo – Rechten	2013	2187	2390	2694	12,7%
Pedagogiek	1522	1785	1791	2027	13,2%
Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek	945	917	914	1043	14,1%
Bedrijfseconomie	2443	2489	2703	3117	15,3%
Financial Services Management	460	498	448	523	16,7%
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening	2740	2808	2740	3205	17,0%
Tweedegr. Lerarenopleiding Engels	687	679	699	844	20,7%
Voeding en Dietetiek	524	559	502	615	22,5%
Tweedegr. Lerarenopleiding Geschiedenis	517	495	499	617	23,6%
Opleiding voor Ergotherapie	451	351	409	529	29,3%
Sociaal-Juridische Dienstverlening	799	744	701	961	37,1%
Communication and Multimedia Design	814	910	1024	1438	40,4%
Toegepaste Psychologie	0	576	789	1151	45,9%
Media en Entertainment Management	893	883	1026	1657	61,5%
Wo:					
Engelse Taal en Cultuur	367	386	368	458	24,5%
Media en Cultuur	196	218	264	333	26,1%
Life Science and Technology	186	186	201	276	37,3%

We zien opleidingen uit diverse sectoren in de lijst sterke stijgers. Wat opvalt is de toegenomen belangstelling voor (multi)media-opleidingen in wo en hbo, en het aantal sociaalagogische opleidingen dat 'in de lift' zit in het hbo: pedagogiek, maatschappelijk werk, sociaal-juridische dienstverlening, toegepaste psychologie.

Instellingen

Ook op het niveau van instelling (hogeschool of universiteit) is er een gedifferentieerd beeld en zijn er 'verliezers', d.w.z. instellingen die juist minder studenten hebben dan het jaar ervoor. Van alle hbo- en wo-instellingen laat tabel 2.14 de instellingen zien die de sterkste groei van aantallen eerstejaars hebben doorgemaakt in 2009. Deze instellingen hebben minimaal tweemaal (hbo) resp. anderhalf (wo) maal de gemiddelde stijging van het aantal eerstejaars, en minimaal 500 eerstejaars in 2009.

Tabel 2.14 Instellingen met sterkste stijging aantal eerstejaars tussen 2008 en 2009, hbo en wo

Instelling	2006	2007	2008	2009	08->09
Hbo:					
Chr. Hogeschool Windesheim	4173	4384	4523	5173	14,4%
Hogeschool Leiden	1648	1797	1809	2071	14,5%
Hogeschool Inholland	6399	6601	6690	7768	16,1%
HAS Den Bosch	406	451	505	587	16,2%
Hogeschool Zeeland	1156	1067	1007	1213	20,5%
Wo:					
Wageningen Universiteit	1138	1265	1391	1639	17,8%
Universiteit Maastricht	2947	3269	3556	4260	19,8%

Als we de groei in deze instellingen nader bekijken, zien we dat deze voor sommige instellingen een trend volgt die al enkele jaren gaande is, maar een iets sterkere groei in 2009 laat zien dan voorgaande jaren: Hogeschool Leiden, Wageningen Universiteit, HAS Den Bosch. Voor Hogeschool Zeeland is de dalende trend van 2006 t/m 2008 in 2009 abrupt gekeerd.

Conclusies

De stijging van het aantal studenten is niet gelijkmatig verdeeld over alle opleidingen, instellingen en sectoren. In het hbo zien we de sterkste stijging bij het sociaal-agogisch onderwijs, in het wo in de universitaire lerarenopleidingen en landbouw en economie. In absolute aantallen draagt de sector economie in zowel hbo als wo het meeste bij aan de stijging. De groei in die sector is al jaren gaande, maar is in 2009 wel sterker dan de jaren ervoor. Op het niveau van opleidingen met de sterkste stijging vinden we onder meer media/design-opleidingen (hbo en wo) en sociaal-agogische opleidingen (wo).

Ook op instellingsniveau verschilt de ontwikkeling van studentenaantallen. De meeste instellingen die een sterke groei van het aantal eerstejaars doormaakten, kennen al jaren groei; wel is deze wat versneld in 2009.

3 Waarom juist nu studeren?

Na de analyse van inschrijfcijfers – die laat zien hoe studenten feitelijk hebben gekozen bij hun inschrijving – laat dit hoofdstuk zien wat de studenten beweegt om de keuzes te maken die ze hebben gemaakt. Daartoe is een enquête gehouden onder vijf groepen studenten, met bepaalde eigenschappen in hun studieverleden: mbo-ers, stapelaars, onderbroken ho, pauze vo-ho en plakkers. Zie voor de definitie van deze groepen paragraaf 1.3. De uitkomsten die hierna worden gepresenteerd, worden dan ook steeds onderscheiden naar de groepen studenten.

3.1 Waarom nu?

De volgende tabel laat zien welke redenen mee hebben gespeeld in de afweging om juist dit jaar te beginnen aan een studie in het hoger onderwijs (mbo-ers, pauze vo-ho), een nieuwe studie te beginnen (stapelaars) of de studie weer op te pakken (onderbroken ho). De resultaten zijn gemiddelden: hoe hoger het getal, hoe sterker die reden meespeelde. Ze zijn van belangrijk naar minder belangrijk gesorteerd (voor de eerste kolom; de groep 'pauze vo-ho'). De top-3 van iedere groep is vetgedrukt.

Tabel 3.1 Waarom juist dit jaar een studie beginnen/vervolgen

	Pauze vo-ho	Mbo-ers	Stapelaars	Onderbroken ho
Ik wil me verder specialiseren/ontwikkelen	2,93	3,56	3,44	3,07
Ik heb de tijd en energie om een opleiding te volgen	2,58	3,01	2,87	2,72
Ik vind mezelf nog te jong om te gaan/blijven werken	2,54	2,73	2,44	1,90
Ik raakte door het onderwerp van de studie gefascineerd	2,35	2,68	2,81	2,25
Ik wil graag een (hogere) titel behalen	2,34	3,20	2,38	2,76
andere reden(en)	1,94	1,41	1,63	1,67
Mijn persoonlijke situatie laat het nu toe	1,60	2,34	2,37	2,59
Nu is voor mij een gunstig moment i.v.m. studiefinanciering	1,40	1,73	1,72	1,32
Ik had (nog) niet de baan die ik wilde	1,37	1,95	1,58	2,11
Ik heb dit jaar (wel) voldoende geld om de opleiding te beginnen/vervolgen	1,29	1,80	1,54	1,29
Ik wil niet gaan werken in het veld waar ik eerst voor werd opgeleid	1,24	2,10	1,61	1,64
De arbeidsmarkt is ongunstig, ik heb weinig kans nu werk te vinden	1,13	1,94	1,94	1,41
Ik ben mijn baan kwijtgeraakt	1,02	1,08	1,02	1,15
Mijn werkgever bood me de mogelijkheid om een (andere/vervolg-) opleiding te volgen	1,01	1,02	1,04	1,02

Alle studenten, ongeacht hun studieverleden, geven specialisatie/ontwikkeling als belangrijke reden om (juist nu) te studeren. Ook 'ik heb nu tijd en energie' hoort voor alle groepen bij de top-3. Daarna verschillen de resultaten enigszins: voor stapelaars is een inhoudelijke fascinatie van iets groter belang dan voor de andere groepen, terwijl het te behalen diploma voor de studie-onderbrekers en mbo-ers weer een wat sterkere motivatie vormt. Motieven die met werk en de arbeidsmarkt te maken hebben zijn beduidend minder belang-

rijk – met als uitzonderingen dat mbo-ers wat vaker aangeven niet te willen werken in het veld waar ze eerst voor werden opgeleid, en de studie-onderbrekers niet de baan hadden die zij wilden. De motieven die met de recessie in verband kunnen worden gebracht (on- gunstige arbeidsmarkt, baan kwijtgeraakt) spelen voor bijna geen van de studenten een rol van betekenis.

Om nader te onderzoeken hoe de reden om nu te studeren samenhangt met het studiever- leden is ook gevraagd naar redenen om

- niet direct door te studeren (pauze vo-ho en mbo-ers die niet direct van mbo naar hbo gingen),
- destijds zonder diploma het hoger onderwijs te verlaten (onderbroken ho)
- nog niet afgestudeerd te zijn (plakkers)

De top-3 van belangrijke motieven is als volgt.

Redenen om niet direct verder te studeren (pauze vo-ho):

- 1 ik wilde even iets anders (geld verdienen, reis maken etc.)
- 2 ik wilde/kon naar het buitenland
- 3 andere reden(en)

Redenen om niet direct verder te studeren (mbo-ers met een gat tussen mbo en hbo):

- 1 ik wilde even iets anders (geld verdienen, reis maken etc.)
- 2 ik kon gemakkelijk een baan vinden
- 3 andere reden(en)

Redenen om destijds zonder diploma het ho te verlaten (onderbroken ho):

- 1 mijn persoonlijke situatie (gezondheid, relaties etc) liet het niet toe
- 2 ik wilde even iets anders (geld verdienen, reis maken etc.)
- 3 ik was niet meer geïnteresseerd in deze opleiding op dit niveau

Redenen om (nog) niet afgestudeerd te zijn (plakkers):

- 1 ik heb verschillende studies gedaan
- 2 ik heb verschillende nevenactiviteiten gedaan
- 3 ik heb verschillende (bij)banen gehad

Als we deze drie lijstjes vergelijken, valt op dat de reden 'iets anders willen' voor zowel schoolverlaters uit het vo als het mbo belangrijk is, waarbij mbo-ers kennelijk makkelijk op de arbeidsmarkt aan de slag konden en vo-ers wat vaker voor een reis kiezen. Dit mot overeen met de reacties op de vraag wat zij tussen hun vorige opleiding en hun net begon- nen studie hebben gedaan: 88% van de mbo-ers heeft gewerkt en 4% gereisd, terwijl van de vo-ers 33% heeft gewerkt en 44% gereisd.

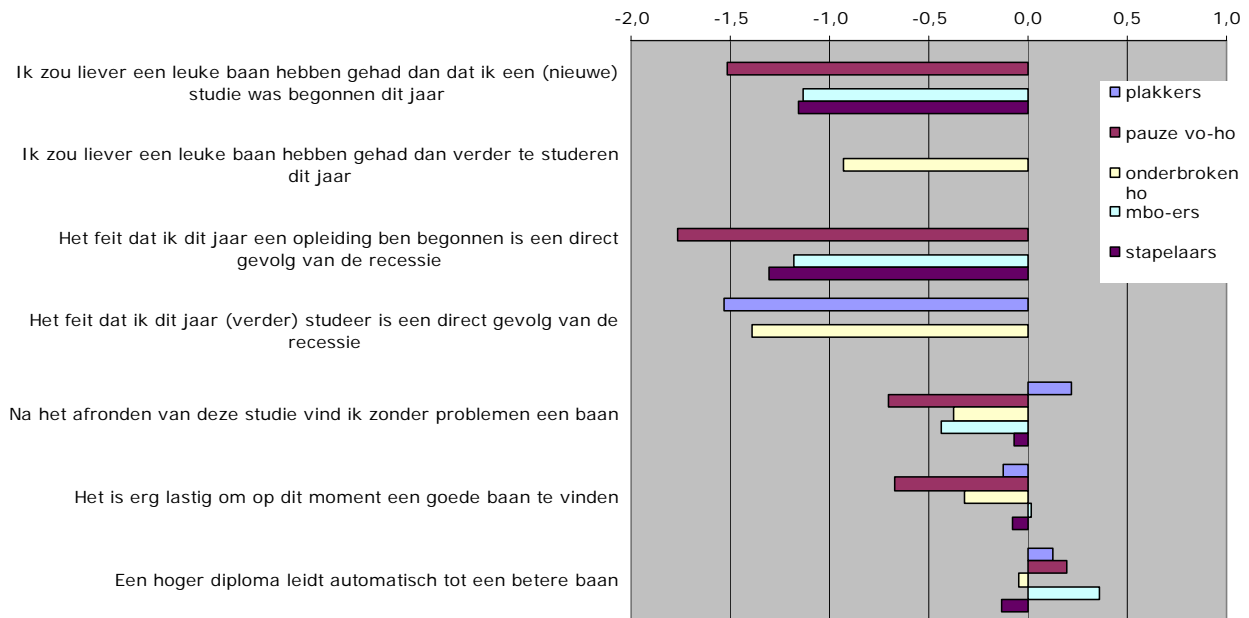
Ook voor de studie-onderbrekers speelt de reden 'iets anders willen', maar belangrijker nog vormen persoonlijke omstandigheden en een verlies aan interesse in de opleiding.

De plakkers benadrukken dat zij veel gestudeerd hebben en/of veel daarnaast gedaan, maar betaald werk komt pas op de derde plaats.

3.2 Studiemotieven: arbeidsmarkt en economische crisis

Door middel van stellingen hebben we het verband gepeild dat studenten leggen tussen hun eigen studiekeuze en de economische situatie (recessie, arbeidsmarkt). Figuur 3.1 geeft de gemiddelde antwoorden op een schaal van -2 (zeer oneens) tot +2 (zeer eens).

Figuur 3.1 Stellingen over studiemotivatie: verband tussen studie en arbeidsmarkt/ recessie



Conclusies:

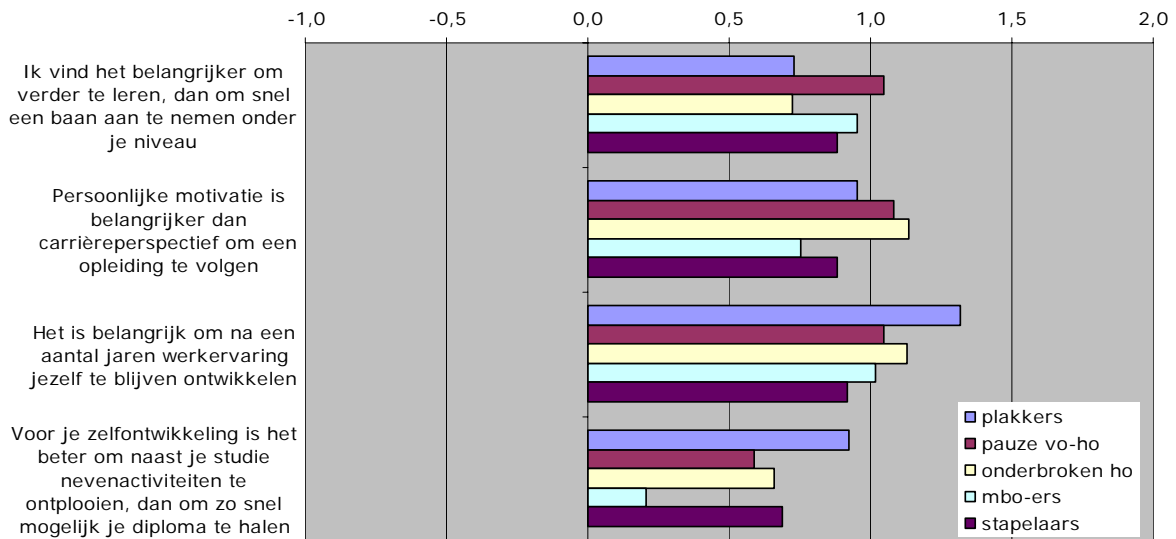
- Veel studenten (uit alle groepen) ontkennen expliciet het verband tussen het studeren (beginnen of doorstuderen) en de recessie.
- De keuze voor een studie heeft voor alle groepen weinig te maken met negatieve ervaringen op de arbeidsmarkt; zij hadden niet liever een leuke baan dan een studie.
- Studenten zijn niet uitgesproken negatief over hun kansen op de arbeidsmarkt, maar verwachten ook niet dat het vinden van een baan zonder slag of stoot gaat. De plakkers zijn hierbij iets optimistischer dan de overige groepen.

Ook waren enkele stellingen in de enquête opgenomen die begonnen met "ik zie om me heen dat...", om te peilen in hoeverre studenten misschien niet voor zichzelf, maar wel voor hun omgeving, een verband tussen studeren en de arbeidsmarkt/economie/recessie zien. De antwoorden lijken echter sterk op wat studenten over zichzelf rapporteren: zij zien niet dat afgestudeerden moeilijk een baan kunnen vinden, en niet dat studenten het afstuderen uitstellen.

3.3 Studiemotieven: ontwikkeling en ontplooiing

Naast economische motieven zijn ook persoonlijke motieven gepeild als redenen om te studeren. Deze kunnen verschillende vormen aannemen. In figuur 3.2 staan de gemiddelde reacties voor de vijf groepen weergegeven op vier stellingen in dit kader, op een schaal van -2 (zeer oneens) tot +2 (zeer eens).

Figuur 3.2 Stellingen over studiemotivatie: ontwikkeling en zelfontplooiing



Conclusies die we uit deze figuur kunnen trekken:

- Studenten uit alle groepen zijn het in grote lijnen eens met de stellingen rond zelfontplooiing en ontwikkeling; dit speelt voor hen een centrale rol in de motivatie om te studeren.
- De plakkers zijn het meest uitgesproken in hun nadruk op ontwikkeling; mbo-ers zien minder belang in het ontplooiën van nevenactiviteiten ten koste van studietempo.

Uit de gegevens van tabel 3.1, figuur 3.1 en figuur 3.2 rijst een vrij consistent beeld op: studenten zijn niet pessimistisch over de crisis en de arbeidsmarkt (maar ook niet overdreven optimistisch), en voor zichzelf én hun omgeving zien ze geen verband tussen de crisis en hun keuzes rond studeren.

Aan het eind van de enquête was er de mogelijkheid om zelf nog aanvullende opmerkingen over studiemotieven te plaatsen. 30% van de studenten heeft hiervan gebruik gemaakt. De meeste relevante opmerkingen wijzen in de zelfde richting als hierboven, al geven sommigen grif toe dat zij studeren omdat ze dan nog niet hoeven te werken. Een enkeling legt een verband met de economische crisis, maar de grote meerderheid niet. Eén student stelde de vraag ‘in hoeverre kan iemand zijn motieven kennen?’ Het is uit de psychologie inderdaad bekend dat mensen attributiefouten maken bij het verklaren van hun eigen gedrag. Dat is ook de reden dat we vragen over ‘wat studenten in hun omgeving zien’ hebben toegevoegd. Maar de antwoorden daarop wijzen in dezelfde richting als de motieven die studenten voor zichzelf opgeven: economische motieven spelen geen grote rol in beslissingen rond het beginnen of vervolgen van een studie.

4 Internationale vergelijking

De toename van het aantal studenten in Nederland staat niet op zichzelf. Ook in de ons omringende landen, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Vlaanderen (België) stijgen de aanmeldingen van nieuwe studenten. Wat zijn de achtergronden van de stijging in deze landen en wat zijn mogelijke verklaringen van de stijgende studentenaantallen?¹

In alle drie landen zien we een stijging van het totaal aantal studenten én het totaal aantal nieuwe studenten. Landen hanteren wel verschillende definities voor eerstejaars, ofwel *nieuwe* studenten. Zo spreekt men in Vlaanderen over 'generatiestudenten', namelijk een student die zich voor het eerst inschrijft met een diplomacontract voor een professioneel of academisch gerichte bachelor in het Vlaams hoger onderwijs en op 1 februari van het lopende academiejaar nog is ingeschreven.² In het VK praat men over 'accepted applicants' waarbij aanmeldingen voor alle hoger onderwijs opleidingen meegenomen worden en in Duitsland over 'Studienanfänger' waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen studenten die nieuw in het hogeronderwijssysteem komen en diegene die een nieuwe richting kiezen.³

In de landenstudies toetsen we een viertal mogelijke verklaringen voor de toename:

- De toename heeft te maken met de toename van het aantal buitenlandse studenten.
- De toename heeft te maken met de toename van de doorstroom vanuit het secundair onderwijs.
- De toename heeft te maken met een toename van oudere studenten vanuit werksituaties.
- De toename is toe te schrijven aan economische crisis: de vermindering van kansen op de arbeidsmarkt leidt tot hogere aantallen inschrijvingen in het hoger onderwijs.

Achtereenvolgens worden de verschillende situaties in de landen besproken (Duitsland 4.1, het Verenigd Koninkrijk 4.2, Vlaanderen 4.3). Daarna komt in 4.4 de vergelijking tussen de landen aan bod en worden de conclusies van de internationale vergelijking gepresenteerd. In iedere paragraaf wordt kort iets gezegd over de bevolkingsopbouw en landspecifieke kenmerken die van invloed kunnen zijn op de toename van studentenaantallen.

4.1 Duitsland

In Duitsland is het (hoger) onderwijs in hoge mate de verantwoordelijkheid van de 16 deelstaten (Bundesländer). Op federaal niveau zijn de wettelijke kaders geschapen, maar op deelstaat niveau wordt het onderwijsbeleid gemaakt. Toch is er wel veel afstemming tussen de federale staat en de deelstaten.⁴

¹ Voor beschrijvingen van onderwijssystemen is in dit hoofdstuk gebruik gemaakt van: Ben Jongbloed (CHEPS, 2008), De aansluiting tussen vraag en aanbod van postsecundair onderwijs: een inventarisatie van het beleid in zeven landen.

² <http://193.190.148.151/hogeronderwijs/werken/studentadmin/studentengegevens/20072008/grafiekEvolGeneUN.htm>

³ 1^{ste} 'Hochschulsemester' of 'Fachsemester'. Als nieuwe studenten hebben we de eerste categorie gekozen.

⁴ Gemeinsame Wissenschaftskonferenz, Kultusministerkonferenz en het Hochschulpakt I & II.

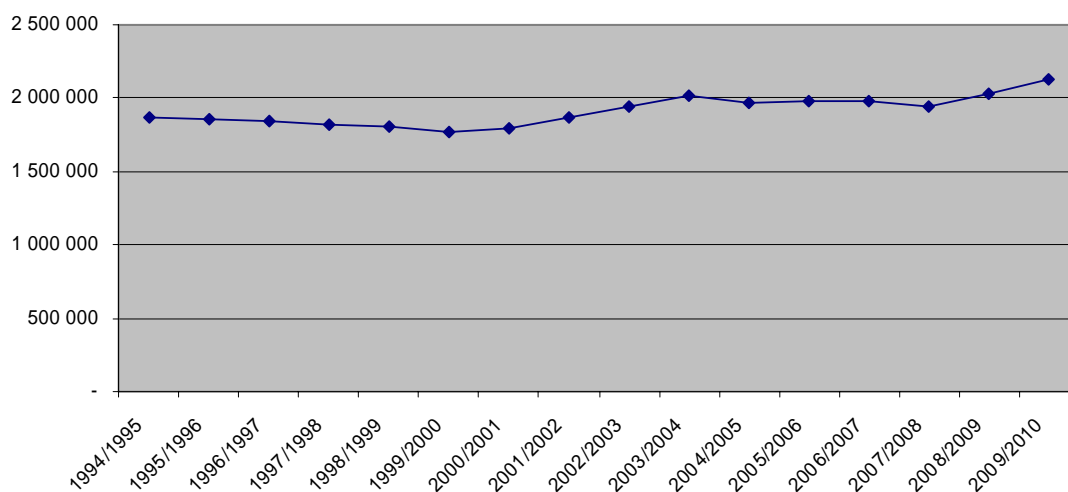
Bevolkingsontwikkeling

De populatieomvang in Duitsland ligt rond 82 miljoen en neemt sinds 2004 licht af.

Totaal aantal studenten

Het totale aantal studenten in Duitsland stijgt de laatste twee jaren met ongeveer met 5%. In het totale aantal studenten was er een terugloop na 2003, maar een stijging sinds 2007 (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Totaal aantal ingeschreven studenten in Duitsland



Bron: Statistisches Bundesamt Deutschland, *Bewerking Research voor Beleid*. Cijfers over 2009/2010 zijn voorlopige cijfers.

Eerstejaars studenten t.o.v. leeftijdgenoten

De totale bevolking van Duitsland neemt licht af en de bevolking wordt door de vergrijzing gemiddeld ouder. Ondanks dat neemt het aantal eerstejaars toe. Nu kan het zijn dat er sprake is van een kleine geboortegolf rond 1990, waardoor er meer jongeren zijn die in de leeftijd zitten om een studie te beginnen. Het aandeel van 15-24 jarigen blijft echter door de jaren heen hetzelfde. In de volgende tabel zien we naast de ontwikkeling van het totaal aantal eerstejaars studenten, de ontwikkeling van het aantal beginnende studenten per 1000 leeftijdgenoten (15-24 jarigen).

Tabel 4.1 Ontwikkeling van het aantal eerstejaars in Duitsland

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Aantal eerstejaars	377.504	358.870	356.076	344.967	361.459	396.800	423.398
Eerstejaars per 1000 Leeftijdgenoten (15-24 jarigen)	40	37	37	35	38	42	45

Bron: Destatis, Eurostat, *bewerking Research voor Beleid*

Zoals tabel 4.1 laat zien, kende de aanwas van nieuwe studenten na 2003 een kleine teruggang. Echter, vanaf 2006 zit er duidelijk een stijgende lijn in de nieuwe aanwas van studenten. Dit komt ook tot uitdrukking in de relatieve cijfers; dat wil dus zeggen dat onafhankelijk van demografie het studeren sinds 2006 populairder is geworden onder jongeren.

Landspecifieke thema's

In de literatuur worden een aantal thema's genoemd die van invloed zijn op de ontwikkeling van studentenaantallen in Duitsland. Hieronder worden deze kort besproken.

Studentenberg of studentenhoogvlakte

Scholieren krijgen toegang tot het hoger onderwijs (universiteit of Fachhochschule) door het behalen van het *Abitur* (vo-diploma).¹ In een prognose door het *Kultusministerkonferenz*² wordt rekening gehouden met een sterke toename van het aantal geslaagde scholieren (*Schulabsolventen*). Hierdoor zal de toestroom naar het hoger onderwijs vanuit het secundair onderwijs toenemen. Het aantal geslaagde scholieren zal rond 2012/13 een piek bereiken, waarna het weer zal dalen. Latere studies³ wijzen erop dat niet zozeer sprake is van een 'studentenberg' in 2012, maar eerder van een 'hoogvlakte': het aantal studenten zal na 2012 niet dalen maar enige tijd op gelijke hoogte blijven. In de structuur van het hoger onderwijs moet hiermee dan ook rekening worden gehouden.

Hochschulpakt 2020

Om de druk op het hoger onderwijs te verlichten en het hoger onderwijs toe te rusten op de grote groep leerlingen die het hoger onderwijs instromen, is in 2007 tussen deelstaten, de federale staat en universiteiten en hogescholen het 'Hochschulpakt 2020' gesloten. In deze afspraak staat de verdere modernisering van het hoger onderwijs (Bologna) centraal en wordt expliciet aandacht besteed aan het scheppen van extra studentplaatsen (meer dan 90.000 in 2010).⁴ Hogeronderwijsinstellingen krijgen 11.3 miljard euro om extra studentplaatsen te creëren.

Omvormingen in de gymnasiumstructuur

Naast de demografische gronden van de 'studentenberg' of de 'hoogvlakte' zijn er ook structuurwijzigingen van invloed op de toename van nieuwe studenten. In de deelstaten vinden namelijk ook hervormingen plaats van de gymnasiumstructuur (G8). Door deze hervorming wordt het aantal jaren dat nodig voor het behalen van het diploma met één jaar verkort (van 13 naar 12 jaar). In de toename van nieuwe studenten per deelstaat is goed te zien dat deze hervorming een (tijdelijk) effect heeft.⁵ In de voor Nederland relevante (want dichtbij gelegen) deelstaat Nordrhein-Westfalen is in 2004 tot de omvorming van

¹ Universiteiten krijgen meer autonomie in hun toelatingsbeleid: Kultusministerkonferenz (2006), Synoptische Darstellung der in den Ländern bestehenden Möglichkeiten des Hochschulzugangs für beruflich qualifizierte Bewerber ohne schulische Hochschulzugangsberechtigung auf der Grundlage hochschulrechtlicher Regelungen.

² Kultusministerkonferenz (2005), Prognose der Studienanfänger, Studierenden und Hochschulabsolventen bis 2020.

³ CHE (2006), Prognose der Studienkapazitätsüberschüsse und -defizite in den Bundesländern bis zum Jahr 2020.

⁴ De CHE-studie rekent voor dat het aantal benodigde studieplaatsen meer in de richting van 140.000 gaat.

⁵ In 2009 leidde de hervorming in deelstaat Saarland tot een toename van nieuwe studenten van + 15%. In Sachsen-Anhalt waar de hervorming al in 2007 doorgevoerd werd, vond een teruggang plaats van 1%.

het gymnasium besloten. De piek als gevolg van deze omvorming wordt hier verwacht tussen 2013 en 2015¹.

Invoering collegegeld

Sinds enige jaren staat het de deelstaten vrij om collegegeld (Studiengebühren) te heffen. De hoogte van deze gelden varieert per deelstaat. Doordat het collegegeld niet in alle deelstaten tegelijk is ingevoerd zijn verschillen waarneembaar tussen die deelstaten waar het collegegeld was ingevoerd en die deelstaten waar dit niet het geval was.² Het invoeren van het collegegeld heeft volgens onderzoek een bescheiden (negatieve) invloed op de instroom van studenten.³

Economische factoren

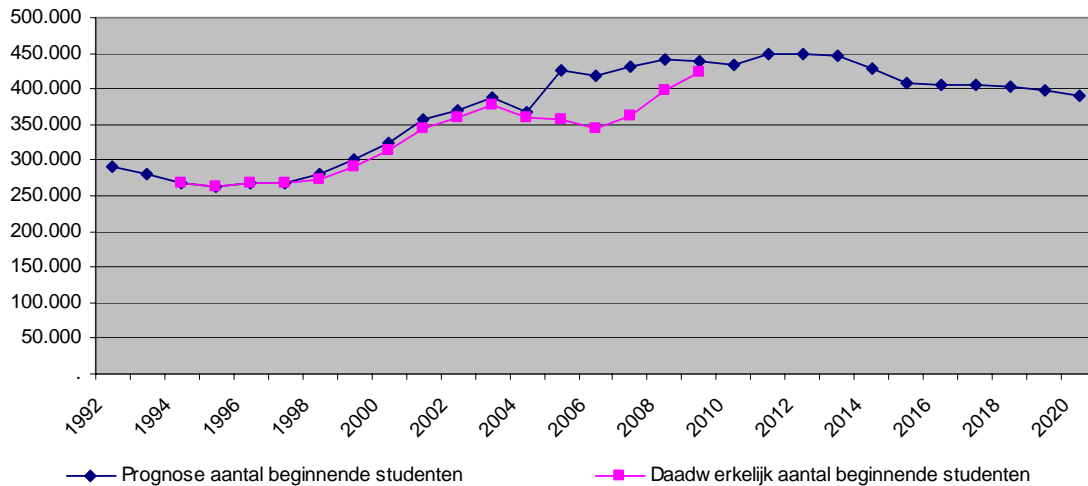
Het debat rond de toename van studenten de afgelopen twee jaar wordt overstemd door de discussies rond het Hochschulpakt en de toch al sterke nadruk op het creëren van extra studieplaatsen in Duitsland om het hoger onderwijs toe te rusten voor de studentenberging of hoogvlakte. Duitsland is zwaar getroffen door de crisis en het is daarom te verwachten dat ook dit een invloed heeft op de studentenaantallen. Hierover zijn echter geen harde statistieken voorhanden. Wanneer we de prognose van de toename van het aantal beginnende studenten tot 2020 afzetten tegen het gemeten aantal (figuur 4.2), dan valt op dat in de prognose eerder een sterke stijging verwacht was. De vraag is nu of het bereikte aantal zich schikt naar de prognose (in dat geval wegen de demografische factoren zwaarder) of dat het totale aantal verder stijgt en het verwachte aantal overstijgt. In dit laatste geval zijn naast de demografische factoren waarschijnlijk ook economische factoren verantwoordelijk voor de stijging.

¹ http://www.schulministerium.nrw.de/BP/Schulpolitik/Schulzeitverkuerzung/Das_achtjaehrige_Gymnasium_-_Schulzeitverkuerzung_gelingt.pdf

² Zie: <http://www.sueddeutsche.de/jobkarriere/627/427383/text/>

³ Janeba, Eckhard; Kemnitz, Alexander; Ehrhart, Nick, Studiengebühren in Deutschland: Drei Thesen und ihr empirischer Gehalt, in: Perspektiven der Wirtschaftspolitik, Volume 8, Number 2, March 2007, pp. 184-205 (22).

Figuur 4.2 Prognose en aantal beginnende studenten



Bron: Kultusminister Konferenz¹, bewerking Research voor Beleid

4.2 Verenigd Koninkrijk

De verantwoordelijkheid voor onderwijs is geen aangelegenheid van de centrale regering, maar van de ministeries van Onderwijs van Wales, Schotland, Noord-Ierland en Engeland. Hoger onderwijs wordt aangeboden door universiteiten en andere instellingen (colleges, schools, institutes en academies). In het Verenigd Koninkrijk is in tegenstelling tot Duitsland en Nederland geen sprake van een binair hogeronderwijsstelsel, de instellingen verzorgen zowel academische- als beroepsgerichte opleidingen.

Bevolkingsontwikkeling

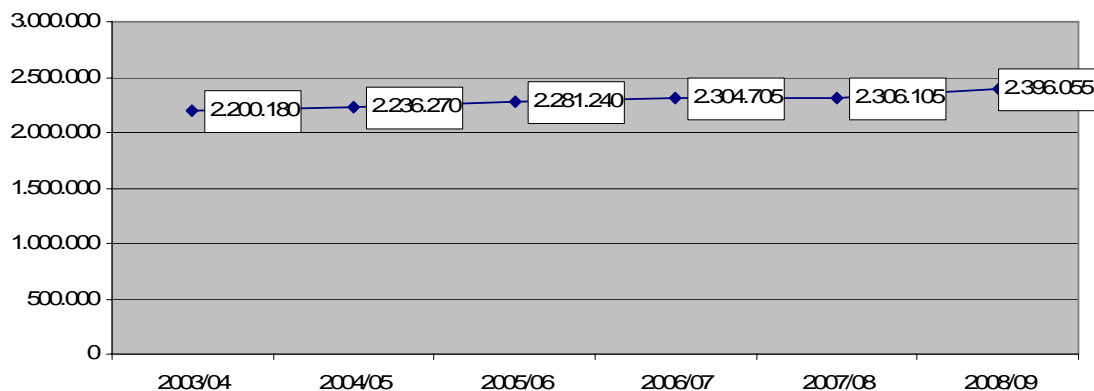
De bevolking in het Verenigd Koninkrijk groeide de afgelopen jaren licht met gemiddeld een half procent per jaar tot 62 miljoen.

Totaal aantal studenten

Het totale aantal studenten is de afgelopen jaren in het Verenigd Koninkrijk jaarlijks gestegen met ongeveer 2% tot 2006. Tussen 2006 en 2007 groeide het aantal nauwelijks en in 2008 is de groei voortgezet met bijna 4% (figuur 4.3).

¹ Kultusministerkonferenz (2005): Prognose der Studienanfänger, Studierenden und Hochschulabsolventen bis 2020.

Figuur 4.3 Totaal aantal ingeschreven studenten in het Verenigd Koninkrijk



Bron: HESA, bewerking Research voor Beleid

Eerstejaars t.o.v. leeftijdgenoten

De totale bevolking van het Verenigd Koninkrijk neemt toe, zo ook het aantal studenten. De toename kan daarom mogelijk verklaard worden door de algemene bevolkingstoename of andere demografische effecten (kleine geboortegolf aan het begin van de jaren negentig). Daarom wordt in deze paragraaf het aantal geaccepteerde aanmeldingen voor het eerste jaar van opleidingen vergeleken met het totaal aantal leeftijdgenoten. Het percentage 15-24-jarigen steeg van rond de 12% in 2000 naar rond de 13% in 2008. In onderstaande tabel staan naast de ontwikkeling van het totaal aantal geaccepteerde aanmeldingen, de gecorrigeerde geaccepteerde aanmeldingen per 1000 leeftijdgenoten (15-24 jarigen). In het bijzonder in 2008 is een forse stijging waar te nemen.

Tabel 4.2 Ontwikkeling van het aantal eerstejaars in het Verenigd Koninkrijk

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Aantal geaccepteerde aanmeldingen	374.307	377.544	405.369	390.890	413.430	456.627	477.277
Geaccepteerde aanmeldingen per 1000 leeftijdgenoten (15-24 jarigen)	50	49	52	49	51	56	58

Bron: UCAS, Eurostat, bewerking Research voor Beleid

Zoals tabel 4.2 laat zien kende de aanwas van nieuwe studenten in het Verenigd Koninkrijk een vrij gestage groei met een dip in 2006. Dit is niet uit demografische gegevens te verklaren, zoals we zien in de cijfers naar 1000 leeftijdgenoten. In 2009 stijgt het aantal nieuwe studenten per 1000 leeftijdgenoten wederom. Op basis van het aantal eerste aanmeldingen dit jaar lijkt het totaal aantal aanmeldingen ook volgend jaar (2010) te stijgen.

Landspecifieke thema's

In de literatuur worden een aantal thema's genoemd die van invloed zijn op de ontwikkeling van studentenaantallen in het Verenigd Koninkrijk. Hieronder worden deze kort besproken.

Aanmeldingsprocedure

Middelbare scholieren kunnen formeel worden toegelaten in het hoger onderwijs wanneer zij een C of hoger hebben gehaald voor minimaal drie vakken en voor minimaal twee vakken een A-level hebben bereikt. Ook andere toegangsmogelijkheden bestaan. Anders dan in Nederland moeten aspirant-studenten zich vroegtijdig inschrijven voor de opleiding die ze willen volgen en de instelling waar ze deze willen volgen. Scholieren kunnen zich voor maximaal vier opleidingen inschrijven. Deze procedure wordt begeleid door UCAS (Universities and Colleges Administration Service). Deze dienst hanteert een puntensysteem dat gekoppeld is aan het aantal beschikbare studieplaatsen per opleiding en instelling. Ongeveer 80% van de scholieren wordt geplaatst bij één van de studiekeuzes. Over de laatste jaren is de ratio tussen aanmeldingen en geplaatsten stabiel. Dit duidt erop dat de toename niet het resultaat is van versoepeling van het aanneembeleid van UCAS en de universiteiten.

Centrale sturing

Door de centrale aanmeldingsprocedure en de quota die gesteld zijn voor opleidingen, is het mogelijk centraal te sturen bij welke opleidingen meer studenten instromen en bij welke minder.

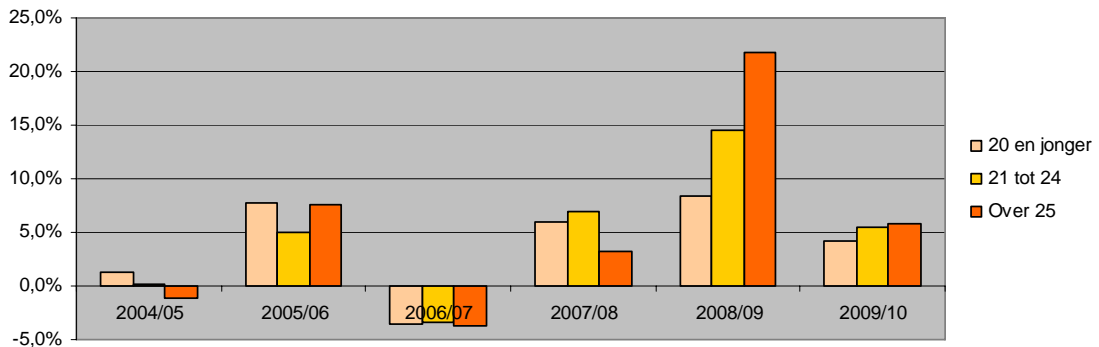
Variabele collegegelden

Sinds 2006 is in het VK een systeem van variabele en inkomensafhankelijke collegegelden ingevoerd. Uit de aanmeldingen (UCAS) blijkt dat de invoering geen negatief effect heeft gehad op het aantal aanmeldingen.

Oudere studenten 25+

Wat opvalt in de statistieken is de grote toename van oudere studenten. Juist de groepen 25-39 jaar en 40 jaar en ouder nemen sterk toe in 2008 ten opzichte van 2007 (respectievelijk 20% en 25%). Dit is geen constante toename over de jaren maar een trendbreuk; zie figuur 4.4. Ook in 2009 neemt het aantal beginnende oudere studenten toe, maar is de stijging minder sterk. Dit is geen constante toename over de jaren heen zoals in onderstaande figuur kan worden gezien. Ook is de impact van deze groei niet groot. Het aandeel van 25+ studenten op het totaal is ongeveer 12%.

Figuur 4.4 Procentuele toename van geaccepteerde aanmeldingen naar leeftijdscategorieën

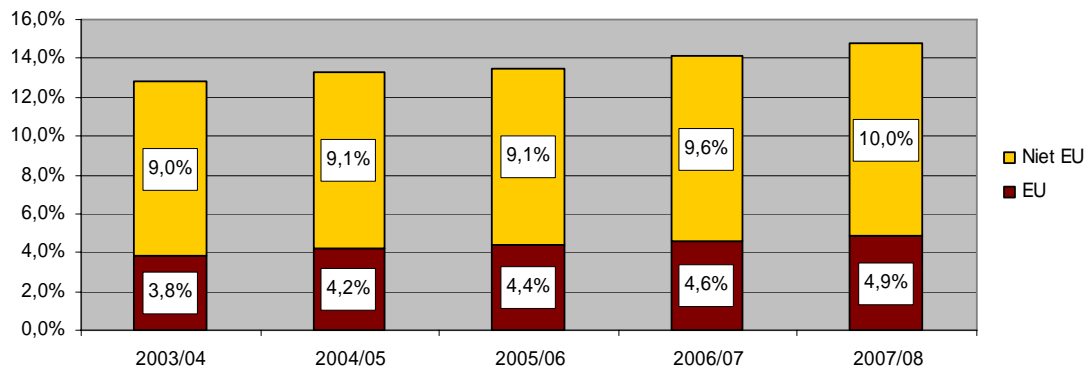


Bron: UCAS¹, bewerking Research voor Beleid

Buitenlandse studenten

Door de taal is het voor veel buitenlandse studenten aantrekkelijk te studeren in het Verenigd Koninkrijk. Hierdoor is het aandeel buitenlandse studenten traditioneel hoog. Het aandeel buitenlandse studenten groeide de afgelopen jaren tot bijna 15% in 2007-2008 (figuur 4.5).

Figuur 4.5 Percentage buitenlandse studenten in het Verenigd Koninkrijk



Bron: HESA, bewerking Research voor Beleid

Over de herkomst van studenten buiten het Verenigd Koninkrijk in 2008/09 en 2009/10 zijn nog geen cijfers beschikbaar. Op basis van de geaccepteerde aanmeldingen verwacht men een stijging van het aandeel studenten buiten het Verenigd Koninkrijk in 2009/10 ten opzicht van 2008/09 met ongeveer 7%.²

¹ De cijfers van 2009/10 zijn de voorlopige cijfers uitgegeven door UCAS.

² Op basis van voorlopige cijfers van UCAS.

Economische factoren

Door de economische crisis verliezen veel mensen in het Verenigd Koninkrijk hun baan. Directe verbanden tussen de toename van het aantal studenten en de crisis worden echter niet getrokken. Toch duidt de toename van met name oudere studenten erop dat in ieder geval een klein deel van de toename voor rekening komt van de economische terugval en de scholingsmogelijkheden én alternatieven die werknemers krijgen en aangrijpen voor verbeterde baankansen in de toekomst.¹ Helaas zijn voor 2009 nog geen cijfers beschikbaar, zodat de verhouding tussen andere factoren en economische factoren niet te bepalen is.

4.3 Vlaanderen

België is een federale staat waarin iedere gemeenschap (Vlaams-, Frans- en Duitstaligen) autonome bevoegdheden heeft met betrekking tot onderwijs. Op federaal niveau worden binnen het onderwijsveld enkel de kaders gesteld (leerplicht, minimale condities aan onderwijskwalificaties en pensioenen van voormalig onderwijspersoneel).

Bevolkingsontwikkeling

De populatieomvang van Vlaanderen ligt rond de 6,1 miljoen en stijgt jaarlijks licht met een half procent.

Totaal aantal studenten

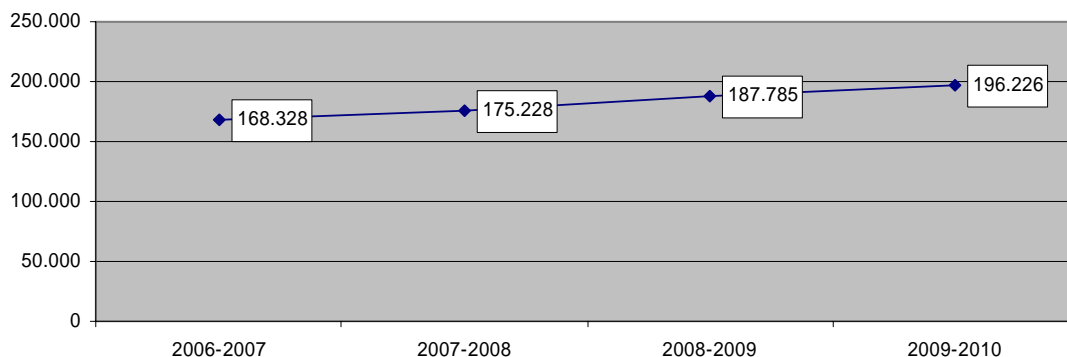
Anders dan in Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk speelt de toename van studentenaantallen in Vlaanderen geen rol in de media. Er zijn dan ook geen plotselinge veranderingen opgetreden in de toename van *generatiestudenten*² in Vlaanderen. Ieder jaar stijgt het aantal met ongeveer 2 à 3 procent. Ondanks deze geringe stijging van het aantal generatiestudenten stijgt het aantal ingeschreven studenten in totaal sterk in Vlaanderen, zoals de volgende figuur (4.6) laat zien (gemiddeld 5%). 2009 laat geen sterkere groei zien dan de periode daarvoor; de stijging tussen 2007 en 2008 was wat sterker dan die tussen 2008 en 2009.

¹ Ten opzichte van 2003 is het aandeel van studenten boven de 25 met één procentpunt toegenomen.

² Een generatiestudent is een student die zich voor het eerst inschrijft met een diplomacontract voor een professioneel of academisch gerichte bachelor in het Vlaams hoger onderwijs en op 1 februari van het lopende academiejaar nog is ingeschreven.

<http://193.190.148.151/hogeronderwijs/werken/studentadmin/studentengegevens/20072008/grafiekEvolGenUN.htm>

Figuur 4.6 Totaal aantal ingeschreven studenten in Vlaanderen



Bron: Hoger onderwijs in cijfers, bewerking Research voor Beleid, cijfers 2009-2010 op basis van voorlopige telling.

Beginnende studenten t.o.v. leeftijdgenoten

De totale bevolking in Vlaanderen neemt licht toe, zo ook het totale aantal studenten. De toename kan daarom mogelijk verklaard worden door de algemene bevolkingstoename of andere demografische effecten (kleine geboortegolf aan het begin van de jaren negentig). Daarom wordt in deze paragraaf het aantal geaccepteerde aanmeldingen vergeleken met het totale aantal leeftijdsgenoten. Het aandeel 15-24 jarigen blijft constant iets boven de 12% van de totale bevolking. In de volgende tabel zien we naast de ontwikkeling van het totaal aantal beginnende studenten, de ontwikkeling van het aantal beginnende studenten per 1000 leeftijdgenoten (15-24 jarigen).

Tabel 4.3 Ontwikkeling van het aantal eerstejaars in Vlaanderen

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Aantal generatiestu- denten	40.420	40.448	40.968	42.186	42.908	43.500	47.115
Generatiestudenten per 1000 leeftijdge- noten (15-24 jarigen)	56	56	56	57	58	58	63

Bron: Hoger onderwijs in cijfers, Eurostat, Statbel, bewerking Research voor Beleid

In Vlaanderen stijgt het aantal nieuwe aanmeldingen in het hoger onderwijs. In tabel 4.3 hebben we gezien dat de stijging over de laatste jaren geleidelijk plaatsvindt. Maar in 2009 stijgt het aandeel eerstejaars per 1000 leeftijdgenoten sterk. En die stijging is dus niet alleen te verklaren uit achterliggende demografische ontwikkelingen: ook relatief gezien gaan meer 15-24jarigen naar het hoger onderwijs. Deze trendbreuk heeft echter weinig aandacht gekregen in Vlaanderen.

Landspecifieke thema's

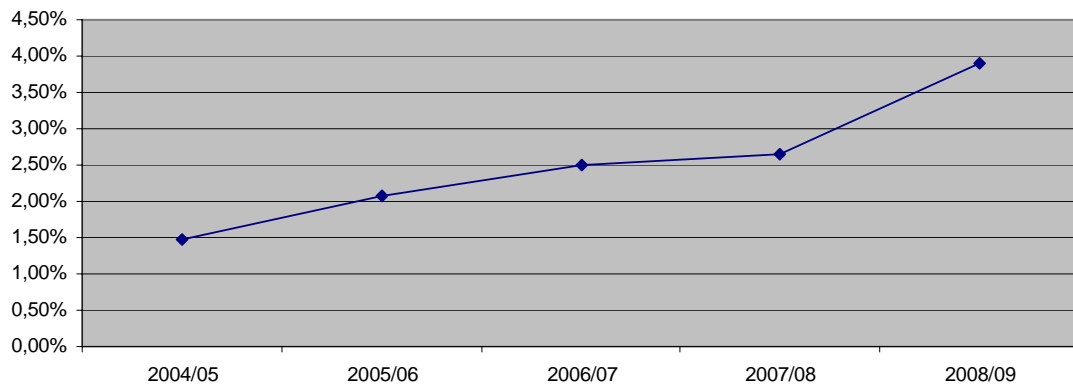
Buitenlandse studenten

Het percentage buitenlandse studenten is van 3,8 procent in 2004 naar 4,8 procent in 2009 gestegen.

Oudere studenten 25+

Ook in Vlaanderen vindt een sterke stijging plaats van het aandeel 25+ studenten (zie figuur 4.7).

Figuur 4.7 Percentage oudere studenten (25+) in Vlaanderen van 2004-2009



Bron: Ministerie van Onderwijs en Vorming, bewerking Research voor Beleid

Vooraf in het collegejaar 2008-2009 is de stijging fors te noemen. Voor 2009 zijn nog geen gegevens beschikbaar.

Economische factoren

We zagen een trendbreuk in het aandeel 15-24jarigen dat zich (voor het eerst) in het hoger onderwijs inschrijft. In Vlaanderen wordt die sterke stijging vooral toegeschreven aan economische factoren maar harde conclusies kunnen niet worden getrokken op basis van de beschikbare data. De VDAB¹ heeft uitgerekend dat de economische factoren vooral laaggeschoolden treffen en dat hoger opgeleiden een grotere kans hebben om werk te vinden. Volgens de studentenenquête van de Vlaamse Hogescholenraad beseffen studenten dat een diploma van het hoger onderwijs de kans op werkloosheid vermindert.²

4.4 Conclusie

Het aantal studenten in de onderzochte landen stijgt. Niet alleen het aantal eerstejaars, maar ook de totale studentenpopulatie en het aantal eerstejaars afgezet tegen het aantal leeftijdsgenoten. Wat verklaart nu deze stijgingen? Aan de hand van de geformuleerde hypothesen vergelijken we de landen met elkaar en formuleren we de conclusies van de internationale vergelijking.

¹ Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.

² Jaarlijkse studentenbevraging in oktober door de Vlaamse Hogescholenraad, zie: <http://www.vlhora.be/vlhora.asp?link=0>

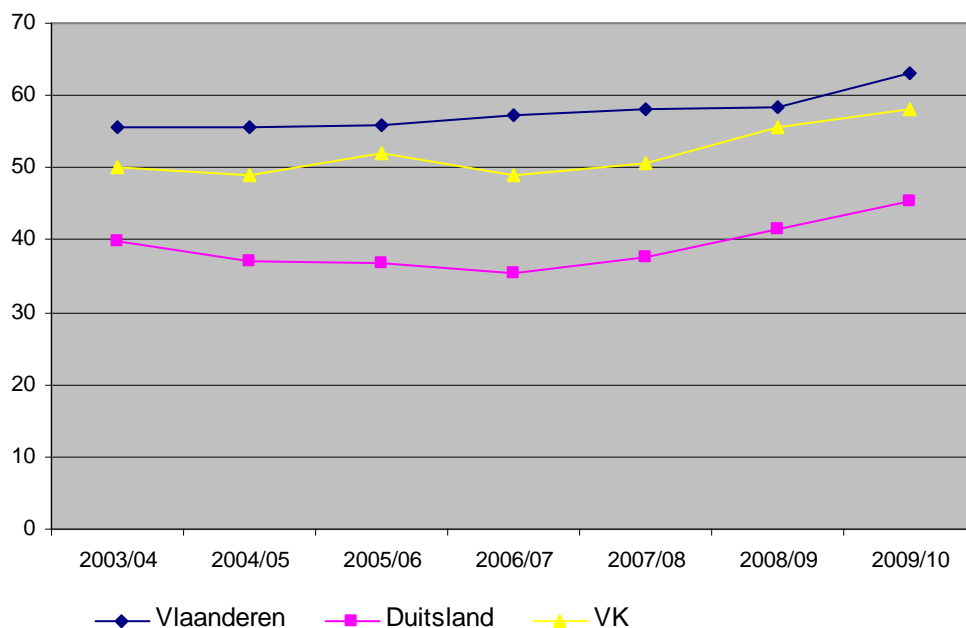
De toename heeft te maken met de toename van het aantal buitenlandse studenten.

Ten dele kan de toename van het aantal studenten worden verklaard uit een toename van het aantal buitenlandse studenten. In het Verenigd Koninkrijk is het aandeel buitenlandse studenten hoog en we zien over de laatste jaren een stijging van 0,5 procentpunt per jaar. Maar zelfs daar draagt deze toename maar voor zo'n 2% bij aan de groei tussen 2003 en 2008.

De toename heeft te maken met de toename van de doorstroom vanuit het secundair onderwijs.

Dit is een feit in alle drie onderzochte landen, zeker waar het de eerstejaars betreft. De toename van de doorstroom vanuit het secundair onderwijs heeft twee (hoofd)oorzaken. Enerzijds is er een demografische oorzaak (kleine geboortegolf rond 1990), anderzijds ook een stijging van het aandeel 15-24jarigen dat begint aan een opleiding in het hoger onderwijs. In figuur 4.8 is het aantal beginnende studenten per 1000 leeftijdgenoten binnen de drie landen weergegeven.

Figuur 4.8 Eerstejaars studenten per 1000 leeftijdgenoten (15-24 jarigen) in Vlaanderen, Duitsland en het VK



Bron: Research voor Beleid

In Duitsland en het VK is de stijging tussen 2008 en 2009 min of meer trendmatig, in Vlaanderen is de stijging in 2009 opvallend sterker dan voorgaande jaren. De mogelijke oorzaken van deze toename zijn legio: verbetering van het secundair onderwijs waardoor meer scholieren doorstromen naar het hoger onderwijs, verlaging van de toegangseisen voor het hoger onderwijs, aanpassing in de financiering van het hoger onderwijs en toename van de doorstroom vanuit andere schooltypes.

De toename heeft te maken met een toename van oudere studenten vanuit werksituaties.

De data uit het Verenigd Koninkrijk en Vlaanderen bevestigen dat meer oudere studenten zich inschrijven in het hoger onderwijs in de periode 2003-2008. Over 2009 zijn nog geen gegevens beschikbaar.

De toename heeft te maken met de economische crisis.

In de drie landen die in deze vergelijking betrokken zijn, zijn geen harde bewijzen gevonden voor een verband tussen de toename van het aantal studenten en de economische crisis. Er wordt wel gespeculeerd in die richting, maar er zijn geen analyses beschikbaar zoals die in hoofdstuk 2 van dit rapport. In alle onderzochte landen is de werkloosheid onder hoogopgeleiden lager dan onder laagopgeleiden. Investeren in een hogere opleiding is derhalve een manier om de kans op werkloosheid te verminderen.

5 Conclusies

5.1 De onderzoeksvragen beantwoord

De uitkomsten uit de hoofdstukken 2 t/m 4 worden hieronder kort samengevat, als antwoorden op de onderzoeksvragen. De enige vraag die we hier niet beantwoorden is de zesde; aan deze toekomstgerichte vraag is paragraaf 5.2 gewijd.

Feitelijke ontwikkelingen

- 1 Hoe hoog is de stijging van het aantal studenten met een diploma voortgezet onderwijs behaald vóór 2009 (de indirecte instroom)?

In het hbo was het aandeel indirecte instroom in de totale stroom eerstejaars 27,4% in 2008 en 29,4% in 2009. Dit aandeel is dus 2 procentpunt gestegen. In het wo was het 36,0% in 2008 en 38,3% in 2009. Voor het wo geldt dat deze groep ook de hbo-afgestudeerden omvat (die hebben immers voor 2009 een vo-diploma behaald). Vergeleken met voorgaande jaren is de stijging van degenen met één 'pauzejaar' tussen voortgezet en hoger onderwijs licht gestegen, maar die stijging volgt een trend die al enkele jaren gaande is.

- 2 Wat is van de groep extra studenten de samenstelling naar achtergrond; nationaliteit, vooropleiding en leeftijd? Is er ten opzichte van vorig studiejaar een toename in het aantal buitenlandse studenten of toename in een andere groep studenten (bijvoorbeeld studenten met een opleiding op mbo-niveau)?

Nationaliteit: hierover kunnen we geen uitspraken doen, omdat het aantal studenten met onbekende nationaliteit voorsnog 25x zo groot is als in de jaren 2006-2008.

Vooropleiding: zowel relatief als absoluut is de directe doorstroming (van vo naar ho) in 2009 groter, maar ook de indirecte instroom (zie hierboven) is toegenomen.

Als we de doorstroom vanuit havo, vwo en mbo naar het hbo vergelijken, dan blijkt die vanuit het mbo het sterkste gegroeid te zijn. Maar dit is aan schommelingen onderhevig: in 2006 was deze doorstroom bijvoorbeeld wel hoger dan in 2009. De instroom van eerstejaars in het hbo is vanuit het mbo wel sterker gegroeid dan vanuit het havo.

Leeftijd: het totale bestand aan studenten is iets jonger dan vorig jaar; deze trend is al enkele jaren gaande. Er zijn geen aanwijzingen dat studenten als gevolg van de crisis het afstuderen uitstellen: het aandeel studenten die meer dan 5 jaar studeren is in 2009 niet hoger dan in de jaren ervoor. Wel is er iets meer doorstroming van hbo-afgestudeerden naar het wo.

- 3 In welke studierichtingen en studiefase (Bachelor of Master) concentreert de groei van het aantal studenten zich?

Studierichtingen: in absolute aantallen zijn de economische opleidingen van alle sectoren het sterkst gegroeid. Relatief is de groei in het hbo bij sociaal-agogische opleidingen en in het wo van universitaire lerarenopleidingen en landbouwopleidingen nog wat sterker. In al

deze sectoren geldt dat er al enige jaren groei is, maar dat deze sterker is geworden in 2009. Kijken we naar individuele opleidingen, dan vallen media/design-opleidingen op, evenals de eerder genoemde sociaal-agogische opleidingen in het hbo.

Studiefase: de groei van aantallen masterstudenten is relatief sterker geweest (hbo-masters 8,2%, wo-masters 10,3%) dan van bachelorstudenten (hbo 4,9%, wo 6,8%). In het wo wordt die groei mede verklaard door het overgaan van oude ongedeelde opleidingen in een bachelor-masterstructuur. Omdat de aantallen bachelorstudenten beduidend groter zijn, is in absolute zin een groot deel van de groei te verklaren uit de groei van bachelors.

Motieven

4 Wat is van de groep extra studenten de motivatie om in 2009 te gaan studeren?

Zowel de indirecte instromers als de mbo-ers als degenen die al lang in het hoger onderwijs verblijven (in één opleiding of meerdere achter elkaar) verwijzen duidelijk naar persoonlijke motivatie: eigen interesse, zelfontplooiing en ontwikkeling staan centraal in de keuzes die zij maken.

5 Welk deel van de groep extra studenten is gaan studeren als gevolg van de economische crisis?

Bijna geen enkele student, zowel onder degenen die al lang studeren als degenen die met een tussenjaar in het ho begonnen, legt een verband tussen studiekeuzes (welke dan ook) en de arbeidsmarkt/recessie. De arbeidsmarkt lijkt in beslissingen rond studeren nauwelijks een rol te spelen; motieven rond persoonlijke ontplooiing en interesse zijn zoals gezegd dominant. Ook als studenten gevraagd wordt of in hun omgeving het afstuderen uitgesteld wordt of de arbeidsmarkt moeilijk blijkt, is het antwoord negatief.

Anderzijds kan uit de feitelijk gemaakte keuzes een ander beeld ontstaan. Zo blijken economie-opleidingen een nog meer dan gemiddelde groei door te maken. Dat zou op een verband kunnen duiden: 'met een economische opleiding heb je uitzicht op een goede baan'. Maar sterk is dat verband waarschijnlijk niet. Want ook opleidingen met een minder sterke 'arbeidsmarktrepulatie' groeiden bovengemiddeld (sommige media/design-opleidingen).

Internationale vergelijking

7 Hoe ziet de studentenontwikkeling eruit ten opzichte van het vorige studiejaar in ons omringende landen (Duitsland, België en Verenigd Koninkrijk)?

In alle landen stijgt het aantal studenten, meestal min of meer trendmatig. In Vlaanderen zien we echter een opvallend sterke stijging in het aandeel van de populatie 15-24jarigen dat een opleiding in het ho begint.

8 Wat zijn in die landen de voornaamste oorzaken van een eventuele toename daar?

Omdat de toenames meestal in de pas lopen met eerdere jaren, is er minder behoefte aan een specifieke verklaring. Er zijn landspecifieke oorzaken (in Duitsland o.a. beleidsverschillen per Bundesland, in het VK de aantrekkingskracht van het Britse hoger onderwijs op bui-

tenlandse studenten) en ook economische verklaringen. Een belangrijke factor, die in ieder geval een groot stempel drukt op het aantal eerstejaars, is de grotere doorstroming van jongeren vanuit het secundair onderwijs.

9 Wat hebben studenten voordat ze voor een studie kozen in 2009 gedaan (werk, onderwijs, anders)?

De toename van 25+ers in de afgelopen jaren (t/m 2008) geeft aan dat het aandeel werkenden waarschijnlijk is toegenomen, met name in het Verenigd Koninkrijk. De 15-24jarigen zullen vooral vanuit vo naar ho doorstromen, maar detailgegevens ontbreken.

5.2 Blijvende toename of eenmalige uitschieter?

Tot slot behandelen we de zesde onderzoeksvraag. Hoe structureel is de (onverwacht) sterke stijging van studentenaantallen in 2009?

Alle data overziend concluderen we dat de groei in 2009 het gevolg is van meerdere factoren. Voor de meeste van die factoren geldt dat het versterkingen zijn van trends die al enige jaren zichtbaar waren. Zo steeg het aantal hbo-ers die van het mbo komen, maar de bijdrage daarvan aan de stijging was in 2009 juist lager dan in sommige jaren daarvoor. Ook de opleidingen die de sterkste stijging doormaakten zaten in veel gevallen al jaren 'in de lift'. Dat maakt het lastig te beredeneren of en hoe sterk deze ontwikkeling (sterke stijging van met name eerstejaars) in de komende jaren zal zijn.

Het grootste deel van de stijging komt 'gewoon' van studenten die in 2009 besluiten te gaan studeren na één of meer tussenjaren (indirecte instroom) of direct aansluitend aan het voortgezet onderwijs. Hierbij speelt ook demografie mee: het aantal vwo-afgestudeerden in 2009 was zo'n 5% hoger dan in 2008.

De economische crisis zou een rol kunnen spelen in bijvoorbeeld de iets grotere directe doorstroming vanuit vo naar ho; anderzijds is ook dát een trend die al enige jaren zichtbaar is. In ieder geval spelen de crisis en arbeidsmarkt-motieven in de beleving van veel studenten nauwelijks een rol. Daarnaast zien zij ook in hun omgeving geen 'crisis-gerelateerd studiegedrag'.

Bovendien: als de economische crisis wél een rol van betekenis zou spelen, dan zou dit de voorspelling er niet makkelijker op maken. Want het probleem van de crisis is nu juist dat deze een onvoorspelbaar karakter heeft. Weinigen hebben de crisis zien aankomen, en een voorspelling van de conjunctuur- en arbeidsmarktsituatie over een jaar, laat staan een langere periode, is met veel onzekerheden omgeven.

Wat we op grond van dit onderzoek, waaronder onze verkenning van de situatie in het buitenland, kunnen zeggen is dat de laatste jaren op allerlei manieren de deelname aan het hoger onderwijs stijgt. Daarom is het waarschijnlijk dát de studentenaantallen ook de komende jaren, ceteris paribus, verder zullen stijgen. En aangezien het aantal eerstejaars sterker steeg dan het bestand als geheel, zullen de effecten van de stijging in 2009 ook nog enkele jaren merkbaar blijven. Dit leidt dit er wellicht toe dat de ramingen voor de komende jaren naar boven moeten worden bijgesteld.

Bijlage 1 Aantal eerstejaars bacheloropleidingen

Deze bijlage bevat van alle bacheloropleidingen¹ in het hbo en wo het aantal eerstejaars in de periode 2006 t/m 2009, en een kolom met de relatieve toe- of afname tussen 2008 en 2009. De opleidingen zijn gesorteerd naar de ontwikkeling: de sterkste afname eerst, de sterkste toename laatst.

HOGER BEROEPSONDERWIJS

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling
	2006	2007	2008	2009	2008 -> 2009
B Verloskunde	0	0	494	153	-69,0%
B Geodesie	18	12	56	18	-67,9%
B Milieutechnologie	13	5	3	1	-66,7%
B Audiologie	16	13	14	5	-64,3%
B 2egr. lerarenopleiding in Installatietechniek	5	8	7	3	-57,1%
B 2egr. lerarenopleiding in Economie	0	0	28	13	-53,6%
B Vastgoed en Makelaardij	752	731	650	408	-37,2%
B 2egr. lerarenopleiding in Motorvoertuigentechniek	56	45	55	35	-36,4%
B Business Engineering	33	19	28	18	-35,7%
B Media, Informatie en Communicatie	665	914	930	621	-33,2%
B Circus and Performance Art	0	0	26	18	-30,8%
B 2egr. lerarenopleiding in Elektrotechniek	32	32	25	18	-28,0%
B Bouwtechnische Bedrijfskunde	247	287	319	235	-26,3%
B Built Environment	0	147	187	142	-24,1%
B Godsdienst-pastoraal Werk	203	212	184	140	-23,9%
B Mediatechnologie	69	54	56	44	-21,4%
B Communicatiesystemen	618	499	558	442	-20,8%
B Stedenbouwkundig Ontwerpen	0	0	29	24	-17,2%
B Fiscale Economie	191	226	280	232	-17,1%
B Docent Dans	69	106	113	94	-16,8%
B Biotechnologie	98	82	102	85	-16,7%
B 2egr. lerarenopleiding in Grafische Techniek	1	15	6	5	-16,7%
B AOT - Techniek	154	173	164	137	-16,5%
B Forensisch Onderzoek	58	53	61	51	-16,4%
B Kunst en Techniek	240	265	317	266	-16,1%
B 2egr. lerarenopleiding in Bedrijfseconomie	31	39	40	34	-15,0%
B 2egr. lerarenopleiding in Natuurkunde	62	96	81	70	-13,6%
B Functiegerichte Bachelor in Toerisme en Recreatie	125	97	127	110	-13,4%
B Orthoptie	30	42	37	33	-10,8%
B Tropische Landbouw	13	1	10	9	-10,0%
B Ruimtelijke Ordening en Planologie	208	231	212	192	-9,4%
B Luchtvaarttechnologie	119	153	137	125	-8,8%
B Chemie	483	527	578	528	-8,7%
B 2egr. lerarenopleiding in Biologie	195	202	191	175	-8,4%
B Autotechniek	316	308	311	285	-8,4%
B Management in de Zorg	274	223	231	213	-7,8%
B Dans	260	239	247	228	-7,7%
B Biometrie	20	23	28	26	-7,1%
B Kunstzinnige Therapie	100	104	119	112	-5,9%
B Trade Management gericht op Azië	246	214	180	170	-5,6%
B Opleiding tot Fysiotherapeut	2001	2170	2219	2100	-5,4%
B 2egr. lerarenopleiding in Scheikunde	53	49	58	55	-5,2%
B 2egr. lerarenopleiding Nederl. Gebarentaal/Tolkenopleiding	102	85	99	94	-5,1%
B Hoger Toeristisch en Recreatief Onderwijs	1039	1080	1333	1268	-4,9%
B Hogere Juridische Opleiding	89	248	227	216	-4,8%
B Office Management	34	27	23	22	-4,3%
B 2egr. Lerarenopleiding in Omgangskunde	107	111	116	111	-4,3%
B Small Business en Retail Management (open bestel)	0	81	235	225	-4,3%
B 2egr. Lerarenopleiding in Pedagogiek	27	34	24	23	-4,2%
B Bedrijfskundige Informatica	985	835	736	706	-4,1%
B Logistiek en Technische Vervoerskunde	285	281	286	276	-3,5%
B Sport, Gezondheid en Management	270	263	317	306	-3,5%
B Chemische Technologie	188	208	204	198	-2,9%
B Facility Management	1168	1186	1171	1139	-2,7%
B Bedrijfskunde en Agribusiness	403	406	420	409	-2,6%
B Information Management	0	43	48	47	-2,1%
B Opleiding tot leraar Basisonderwijs	8542	7664	6867	6730	-2,0%
B Creatieve Therapie	413	360	345	339	-1,7%

¹ Dat wil zeggen: alle opleidingen die in 2008 óf 2009 meer dan 0 eerstejaars hadden.

Vervolg HBO

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling
	2006	2007	2008	2009	2008 -> 2009
B Elektrotechniek	1024	1133	1051	1034	-1,6%
B Logistiek en Economie	608	568	660	650	-1,5%
B Educatie en Kennismanagement Groene Sector	187	151	162	160	-1,2%
B Mondzorgkunde	254	271	278	276	-0,7%
B Bestuurskunde/Overheidsmanagement	217	253	245	244	-0,4%
B Autonome Beeldende Kunst	552	547	560	558	-0,4%
B Docent Beeldende Kunst en Vormgeving	396	350	306	305	-0,3%
B Social Work	267	293	311	311	0,0%
B Imam/Islamitisch Geestelijk Werker	0	0	16	16	0,0%
B Huidtherapie	87	84	130	130	0,0%
B Docent Muziek	99	103	104	104	0,0%
B Zegr. lerarenopleiding in Islamgodsdienst	5	2	3	3	0,0%
B Werktuigbouwkunde	1463	1448	1504	1508	0,3%
B Opleiding voor Logopedie	550	593	602	604	0,3%
B Technische Commerciële Confectiekunde	260	255	261	262	0,4%
B Bouwkunde	1636	1635	1788	1796	0,4%
B Sociaal Pedagogische Hulpverlening	4031	4156	4006	4024	0,4%
B Theater	114	105	125	126	0,8%
B Muziek	1027	988	1042	1051	0,9%
B Personeel en Arbeid	2201	1889	1853	1872	1,0%
B Opleiding Podotherapie	50	71	91	92	1,1%
B Hoger Hotelonderwijs	1221	1187	1122	1136	1,2%
B Technische Bedrijfskunde	1019	1106	1044	1064	1,9%
B Technische Informatica	636	551	520	530	1,9%
B 1egr. lerarenopleiding in LO	1059	1122	1112	1135	2,1%
B Sport, Management en Ondernemen	172	177	186	190	2,2%
B Industriële Automatisering	36	52	44	45	2,3%
B Film en Televisie	49	53	44	45	2,3%
B Vrijtijdsmanagement	923	895	970	997	2,8%
B Oriëntaalse Talen en Communicatie	94	102	106	109	2,8%
B Sport en Bewegingseducatie	100	71	206	212	2,9%
B Applied Science	0	0	99	102	3,0%
B Opleiding tot Verpleegkundige	3104	3122	3074	3178	3,4%
B Small Business en Retail Management	1266	1201	1196	1239	3,6%
B Opleiding voor Management, Economie en Recht	2835	2912	2754	2858	3,8%
B Bos- en Natuurbeheer	140	133	131	136	3,8%
B Vormgeving	1560	1628	1628	1692	3,9%
B Kunst en Economie	156	155	151	158	4,6%
B People and Business Management	0	194	193	202	4,7%
B Docent Drama	107	89	104	109	4,8%
B Zegr. lerarenopleiding in Gezondheidszorg	227	222	221	232	5,0%
B International Business and Languages	1007	1006	967	1017	5,2%
B Technische Natuurkunde	143	153	152	160	5,3%
B Zegr. lerarenopleiding in Consumptieve Techniek	91	72	76	80	5,3%
B Journalistiek	915	865	891	938	5,3%
B Bedrijfswiskunde	84	105	108	114	5,6%
B Civiele Techniek	636	536	619	658	6,3%
B Commerciële Economie	4842	5134	4778	5083	6,4%
B Land- en Watermanagement	69	77	67	72	7,5%
B Muziektherapie	9	9	13	14	7,7%
B Dier- en Veehouderij	387	343	387	417	7,8%
B Informatiedienstverlening en -management	100	65	51	55	7,8%
B Accountancy	1360	1452	1587	1721	8,4%
B Business Administration in Hotel Management	377	383	385	418	8,6%
B Tuin- en Landschapsinrichting	141	146	143	156	9,1%
B Tuinbouw en Akkerbouw	122	127	114	125	9,6%
B Industrieel Produkt Ontwerpen	309	306	312	347	11,2%
B Informatica	1732	1505	1538	1718	11,7%
B International Business and Management Studies	2078	2389	2792	3121	11,8%
B Zegr. lerarenopleiding in Algemene Economie	107	131	110	123	11,8%
B Farmakunde	66	88	91	102	12,1%
B Zegr. lerarenopleiding in Wiskunde	247	232	244	274	12,3%
B Communicatie	2136	2118	2329	2616	12,3%
B Culturele en Maatschappelijke Vorming	625	719	630	708	12,4%
B Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Techn.	292	290	296	333	12,5%
B HBO - Rechten	2013	2187	2390	2694	12,7%
B Milieukunde	168	183	156	176	12,8%
B Pedagogiek	1522	1785	1791	2027	13,2%
B Voedingsmiddelentechnologie	81	90	90	102	13,3%
B Zegr. lerarenopleiding in Duits	163	168	170	193	13,5%
B Vertaalacademie	66	65	65	74	13,8%

Vervolg HBO

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling 2008 -> 2009
	2006	2007	2008	2009	
B Commercieel Management	0	229	185	211	14,1%
B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek	945	917	914	1043	14,1%
B 2egr. lerarenopleiding in Godsdienst	57	50	41	47	14,6%
B Netwerk Infrastructuur Design	75	52	85	98	15,3%
B Bedrijfseconomie	2443	2489	2703	3117	15,3%
B 2egr. lerarenopleiding in Maatschappijleer	128	125	100	116	16,0%
B Psychomotorische Therapie en Bewegingsagogie	76	87	84	98	16,7%
B Financial Services Management	460	498	448	523	16,7%
B Diermanagement	192	165	155	181	16,8%
B Bedrijfsmanagement MKB	82	102	89	104	16,9%
B Maatschappelijk Werk en Dienstverlening	2740	2808	2740	3205	17,0%
B Optometrie	59	81	86	101	17,4%
B Docent Informatie en Communicatie Technologie	2	23	11	13	18,2%
B 2egr. lerarenopleiding in Spaans	55	53	55	65	18,2%
B Technische Commerciele Textielkunde	71	107	97	115	18,6%
B 2egr. lerarenopleiding in Engels	687	679	699	844	20,7%
B 2egr. lerarenopleiding in Nederlands	282	285	248	300	21,0%
B 2egr. lerarenopleiding in Werktuigbouwkunde	22	17	23	28	21,7%
B Sport en Bewegen	173	210	201	246	22,4%
B Voeding en Dietetiek	524	559	502	615	22,5%
B Kust en Zee Management	24	24	22	27	22,7%
B Food and Business	75	38	39	48	23,1%
B Oefentherapie Cesar	44	65	98	121	23,5%
B 2egr. lerarenopleiding in Geschiedenis	517	495	499	617	23,6%
B Aviation	194	258	284	352	23,9%
B Plattelandsvernieuwing	126	115	91	113	24,2%
B 2egr. lerarenopleiding in Aardrijkskunde	117	113	126	157	24,6%
B Maritiem Officier	203	164	194	242	24,7%
B Hogere Europese Beroepen Opleiding	395	379	342	427	24,9%
B Opleidingskunde	61	51	60	75	25,0%
B 2egr. lerarenopleiding in Frans	178	166	141	177	25,5%
B Integrale Veiligheidskunde	355	372	277	351	26,7%
B Opleiding voor Ergotherapie	451	351	409	529	29,3%
B Human Technology	70	55	54	70	29,6%
B 2egr. lerarenopleiding in Techniek	56	40	41	54	31,7%
B Embedded Systems Engineering	0	0	36	48	33,3%
B Commercieel Ingenieur	27	28	18	24	33,3%
B Engineering, Design and Innovation	114	142	145	194	33,8%
B Bewegingstechnologie	46	42	32	43	34,4%
B Integrale Veiligheid	249	259	247	332	34,4%
B Sociaal-Juridische Dienstverlening	799	744	701	961	37,1%
B Gezondheidszorg Technologie	18	18	32	44	37,5%
B 2egr. lerarenopleiding in Bouwtechniek I	53	33	24	33	37,5%
B Opleiding tot Oefentherapeut-Mensendieck	22	28	31	43	38,7%
B Scheepsbouwkunde	32	62	46	64	39,1%
B Communication and Multimedia Design	814	910	1024	1438	40,4%
B Bio-informatica	61	59	49	69	40,8%
B Advanced Sensor Applications	0	0	9	13	44,4%
B Toegepaste Psychologie	0	576	789	1151	45,9%
B Cultureel Erfgoed	107	91	87	128	47,1%
B Food Design and Innovation	0	42	37	59	59,5%
B Media en Entertainment Management	893	883	1026	1657	61,5%
B Circus Arts	0	12	11	18	63,6%
B Verkeerskunde	41	71	55	91	65,5%
B Orthopedische Technologie	34	21	21	35	66,7%
B Game Architecture and Design	76	100	82	140	70,7%
B Business Management	0	26	56	99	76,8%
B Toegepaste Biologie	0	0	43	79	83,7%
B 2egr. lerarenopleiding in Bouwkunde I	21	32	15	28	86,7%
B Aquatische Ecotechnologie	36	30	25	47	88,0%
B Information Security Management	0	0	13	25	92,3%
B Ocean Technology	6	9	9	19	111,1%
B Bouwmanagement en Vastgoed	58	51	42	90	114,3%
B 2egr. lerarenopleiding in Mechanische Techniek	8	2	5	12	140,0%
B Pedagogisch Management Kinderopvang	0	0	10	40	300,0%
B Windesheim Honours College	0	0	0	14	nvt
B Watermanagement	0	0	0	24	nvt
B Vitaliteitsmanagement & Toerisme	0	0	0	26	nvt
B HBO-ICT	0	0	0	270	nvt
B Climate & Environment	0	0	0	10	nvt
B Advanced Business Creation	0	0	0	40	nvt
B 2egr. lerarenopleiding in Fries	2	0	0	3	nvt

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling
	2006	2007	2008	2009	2008 -> 2009
B Algemene Economie	44	21	24	0	-100,0%
B Algemene Gezondheidswetenschappen	535	389	246	0	-100,0%
B Bachelor University College Maastricht	149	199	193	0	-100,0%
B Bedrijfswetenschappen	499	515	591	0	-100,0%
B Business Administration/Bedrijfskunde	838	704	828	0	-100,0%
B Business Studies	151	150	169	0	-100,0%
B Culturele Antropologie en Ontwikkelingsstudies	64	54	41	0	-100,0%
B Culturele Antropologie en Sociologie der Niet-Westerse Samenlevingen	216	206	230	0	-100,0%
B Econometrics	30	39	52	0	-100,0%
B Econometrics and Operations Research	22	26	40	0	-100,0%
B Econometrie & Besliskunde	67	90	113	0	-100,0%
B Economics	307	267	431	0	-100,0%
B Economie en Management	153	135	121	0	-100,0%
B European Studies	256	271	320	0	-100,0%
B Gedrag en Samenleving	29	72	80	0	-100,0%
B Industrial Design	94	123	116	0	-100,0%
B International Economics and Business	100	87	122	0	-100,0%
B International Economics and Finance	50	46	69	0	-100,0%
B Law in Europe	16	28	30	0	-100,0%
B Liberal Arts	0	0	33	0	-100,0%
B Nederlands Recht	1586	1463	1486	0	-100,0%
B Planologie	42	46	41	0	-100,0%
B Talen en Culturen van Mesopotamie en Anatolie	3	1	1	0	-100,0%
B Wijsbegeerte van een Bepaald Wetenschapsgebied	4	3	1	0	-100,0%
B Sociale Geografie	41	69	74	1	-98,6%
B Bio-exact	6	8	13	1	-92,3%
B Arabische Taal en Cultuur	25	19	44	17	-61,4%
B Economie	245	268	285	138	-51,6%
B Latijnse Taal en Cultuur	3	1	4	2	-50,0%
B Gezondheid en Maatschappij	19	23	18	10	-44,4%
B Talen en Culturen van Korea	5	3	5	3	-40,0%
B Actuariële Wetenschappen	6	8	13	8	-38,5%
B European Public Health	39	47	71	46	-35,2%
B Nieuwgriekse Taal en Cultuur	1	3	3	2	-33,3%
B Portugese Taal en Cultuur	3	0	6	4	-33,3%
B Advanced Technology	53	38	56	38	-32,1%
B Economie en Informatica	59	50	44	30	-31,8%
B Godgeleerdheid	65	61	67	49	-26,9%
B Talen en Culturen van Indonesie	4	2	8	6	-25,0%
B Recht en ICT	9	14	12	9	-25,0%
B Talen en Culturen van Latijns Amerika/Spaans	32	37	44	33	-25,0%
B Romaanse Talen en Culturen	83	89	87	66	-24,1%
B International Business	610	684	710	549	-22,7%
B Talen en Culturen van China	76	77	58	45	-22,4%
B Religie en Levensbeschouwing	26	26	19	15	-21,1%
B Notarieel Recht	172	161	218	176	-19,3%
B Agrotechnologie	17	9	21	17	-19,0%
B Natuurwetenschappen	16	24	17	14	-17,6%
B Farmacie	358	338	368	305	-17,1%
B Nederlandkunde/Dutch Studies	36	18	14	12	-14,3%
B Farmaceutische Wetenschappen	56	65	66	57	-13,6%
B Archeologie en Prehistorie	32	32	15	13	-13,3%
B Internationale Betrekkingen en Internationale Organisatie	159	186	189	164	-13,2%
B Recht en Management	89	71	86	75	-12,8%
B Moleculaire Levenswetenschappen	149	167	166	147	-11,4%
B Personeelwetenschappen	44	40	55	49	-10,9%
B Duitse Taal en Cultuur	76	65	60	54	-10,0%
B Technische Bestuurskunde	97	108	142	128	-9,9%
B Relgiestudies	40	45	43	39	-9,3%
B Bestuurskunde	472	552	516	480	-7,0%
B Taal- en Cultuurstudies	243	223	194	181	-6,7%
B Literatuurwetenschap	58	67	60	56	-6,7%
B Pedagogische Wetenschappen	1399	1432	1542	1457	-5,5%
B Taalwetenschap	75	128	121	115	-5,0%
B Informatie, Multimedia en Management	0	19	21	20	-4,8%
B Milieukunde	13	17	23	22	-4,3%
B Levensmiddelentechnologie	39	42	55	53	-3,6%
B Tandheelkunde	244	191	164	160	-2,4%
B Internationale Ontwikkelingsstudies	45	65	87	85	-2,3%
B Aardwetenschappen	146	128	129	127	-1,6%

Vervolg WO

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling
	2006	2007	2008	2009	2008 -> 2009
B Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen	74	65	66	65	-1,5%
B Maritieme Techniek	47	70	70	69	-1,4%
B Fiscaal Recht	219	337	283	279	-1,4%
B Civiele Techniek	288	287	388	384	-1,0%
B Roemeense Taal en Cultuur	2	4	1	1	0,0%
B Islamitische Theologie	2	9	3	3	0,0%
B Finoeegrise Talen en Culturen	4	8	6	6	0,0%
B Wereldgodsdiensten	12	13	11	11	0,0%
B Milieu-natuurwetenschappen	19	30	20	20	0,0%
B Scandinavische Talen en Culturen	28	27	29	29	0,0%
B Italiaanse Taal en Cultuur	42	40	41	41	0,0%
B Wijsbegeerte	261	316	325	325	0,0%
B Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek	367	372	422	426	0,9%
B Informatica	160	162	193	195	1,0%
B Klinische Technologie	90	93	93	94	1,1%
B Nederlandse Taal en Cultuur	297	273	348	352	1,1%
B Technische Informatica	224	207	252	256	1,6%
B Bewegingswetenschappen	244	296	343	350	2,0%
B Technische Planologie	35	29	39	40	2,6%
B Werktuigbouwkunde	621	637	706	728	3,1%
B Kennistechnologie	29	28	29	30	3,4%
B Diergeneeskunde	0	186	186	193	3,8%
B Geschiedenis	866	779	827	865	4,6%
B Molecular Science and Technology	87	109	106	111	4,7%
B Wiskunde	124	171	188	198	5,3%
B American Studies	48	51	56	59	5,4%
B Communicatie- en Informatiewetenschappen	470	437	523	556	6,3%
B Criminologie	249	264	259	277	6,9%
B Medische Informatiekunde	30	16	14	15	7,1%
B Biomedische Wetenschappen	652	636	658	709	7,8%
B Technische Natuurkunde	277	244	253	273	7,9%
B Geneeskunde	1376	1268	1827	1972	7,9%
B Onderwijskunde	173	159	136	148	8,8%
B Biologie	632	646	690	752	9,0%
B Plantenwetenschappen	14	18	21	23	9,5%
B Biomedische Technologie	154	132	140	154	10,0%
B Natuur- en Sterrenkunde	209	185	211	233	10,4%
B Technische Aardwetenschappen	30	34	37	41	10,8%
B Franse Taal en Cultuur	62	92	74	82	10,8%
B Politicologie	343	427	374	415	11,0%
B Archeologie	92	84	106	118	11,3%
B Sociologie	478	451	398	444	11,6%
B Scheikunde	203	204	197	221	12,2%
B Psychologie	2832	3125	3344	3753	12,2%
B Cultuurwetenschappen	109	145	158	178	12,7%
B Scheikundige Technologie	103	153	110	124	12,7%
B Internationaal en Europees Recht	226	225	214	242	13,1%
B Bouwkunde	642	749	818	927	13,3%
B Kunstgeschiedenis	277	249	284	322	13,4%
B Fiscale Economie	130	130	150	171	14,0%
B Economie en Bedrijfskunde	546	596	708	808	14,1%
B Voeding en Gezondheid	66	99	98	112	14,3%
B Beta-gamma	61	62	109	125	14,7%
B Communicatiewetenschap	492	546	655	761	16,2%
B Informatiekunde	165	123	100	117	17,0%
B Technologie Management	64	71	64	75	17,2%
B Oudheidkunde	11	12	11	13	18,2%
B Medische Natuurwetenschappen	24	26	33	39	18,2%
B Algemene Cultuurwetenschappen	181	209	187	223	19,3%
B Technische Bedrijfskunde	331	395	360	436	21,1%
B Biotechnologie	25	35	37	45	21,6%
B Slavische Talen en Culturen	19	20	23	28	21,7%
B Theologie	75	51	41	50	22,0%
B Talen en Culturen van Japan	78	90	89	109	22,5%
B Electrical Engineering	200	169	191	236	23,6%
B Engelse Taal en Cultuur	367	386	368	458	24,5%
B Keltische Talen en Cultuur	14	13	12	15	25,0%
B Bos- en Natuurbeheer	29	22	48	60	25,0%
B Arabische, Nieuwperzische en Turkse Talen en Culturen	29	45	23	29	26,1%
B Media en Cultuur	196	218	264	333	26,1%
B Dierwetenschappen	61	69	63	80	27,0%

Vervolg WO

Naam opleiding	Aantal studenten				Ontwikkeling
	2006	2007	2008	2009	2008 -> 2009
B Spaanse Taal en Cultuur	92	61	70	89	27,1%
B Organisetiwetenschappen	94	62	54	69	27,8%
B Kunsten, Cultuur en Media	92	106	96	123	28,1%
B Internationaal Land- en Waterbeheer	25	47	41	53	29,3%
B Technische Innovatiewetenschappen	55	53	57	74	29,8%
B Friese Taal en Cultuur	1	3	3	4	33,3%
B Natuurwetenschap en Innovatiemanagement	82	71	60	80	33,3%
B Bestuurs- en Organisetiwetenschap	118	110	156	208	33,3%
B Technische Wiskunde	66	102	74	99	33,8%
B Griekse en Latijnse Taal en Cultuur	65	72	59	80	35,6%
B Accountancy en Controlling	52	59	67	91	35,8%
B Economie en Beleid	8	19	11	15	36,4%
B Industrieel Ontwerpen	342	373	396	540	36,4%
B Kunstmatige Intelligentie	156	127	126	172	36,5%
B Gezondheid en Leven	0	33	62	85	37,1%
B Life Science and Technology	186	186	201	276	37,3%
B European Law School	161	225	204	281	37,7%
B Theater-, Film- en Televisiewetenschap	138	132	132	183	38,6%
B Culturele Informatiewetenschap	5	12	5	7	40,0%
B Talen en Culturen van het Midden-Oosten	8	8	5	7	40,0%
B Muziekwetenschap	39	58	52	73	40,4%
B Theaterwetenschap	56	45	43	61	41,9%
B Bedrijfswiskunde en Informatica	25	38	19	27	42,1%
B Sterrenkunde	24	21	26	37	42,3%
B Landschapsarchitectuur en ruimtelijke planning	43	50	39	56	43,6%
B Aarde en Economie	0	37	40	58	45,0%
B Recht en Bestuur	15	17	17	25	47,1%
B Hebreeuwse en Aramese Talen en Culturen	2	4	2	3	50,0%
B Hebreeuwse Taal en Cultuur	3	3	2	3	50,0%
B Godsdienstwetenschap	0	19	16	24	50,0%
B Natuurkunde	62	71	51	77	51,0%
B Bio-Farmaceutische Wetenschappen	60	69	70	107	52,9%
B International Business Administration	446	512	470	730	55,3%
B Bodem, Water, Atmosfeer	32	30	38	60	57,9%
B Psychobiologie	126	123	114	180	57,9%
B Bedrijfsinformatietechnologie	16	20	21	34	61,9%
B Egyptische Taal en Cultuur	9	4	6	10	66,7%
B Milieu-maatschappijwetenschappen	20	28	21	36	71,4%
B Sociale Geografie en Planologie	395	364	336	584	73,8%
B Talen en Culturen van Afrika	12	3	4	7	75,0%
B Bedrijfseconomie	277	301	323	582	80,2%
B Rechtsgeleerdheid	2030	2054	2009	3675	82,9%
B Toegepaste Communicatiewetenschap	7	6	6	11	83,3%
B Liberal Arts and Sciences	416	470	491	957	94,9%
B Vergelijkende Indo-Europese Taalwetenschap	4	6	3	6	100,0%
B Econometrie en Operationele Research	122	156	179	360	101,1%
B Algemene Sociale Wetenschappen	157	143	110	229	108,2%
B Ruslandkunde	5	7	5	11	120,0%
B Religie in Samenleving en Cultuur	0	0	3	7	133,3%
B Economie en Bedrijfseconomie	668	816	764	1808	136,6%
B Gezondheidswetenschappen	86	118	219	535	144,3%
B Bedrijfskunde	604	735	739	2483	236,0%
B Europese Studies	159	152	139	501	260,4%
B Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie	45	50	103	450	336,9%
B Talen en Culturen van India en Tibet	5	3	1	7	600,0%
B Islam en Arabisch	0	0	0	9	nvt
B Vrijetijdwetenschappen	30	27	0	14	nvt
B Internat. Bachelor Communication and Media	0	0	0	100	nvt

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 322 22 22
fax: 079 322 22 12
e-mail: info@research.nl
www.research.nl